

CATALUNYA PAÍS D'ARXIVS

El fons d'indústries Montaner Una fàbrica de Palamós amb projecció a Europa

Introducció projecte

L'exposició ***El fons d'indústries Montaner. Una fàbrica de Palamós amb projecció a Europa*** se centra en l'activitat d'aquesta empresa en la primera dècada del segle XX. Montaner vivia aleshores un moment de forta expansió i protagonitzava els canvis tècnics i organitzatius que estaven transformant la indústria tapera.

El fons documental de les indústries Montaner abasta el període 1854-1983 i compta amb prop de 240 unitats d'instal·lació ubicades en 25 metres lineals. Aquesta presentació és el resultat d'un minúscul sondeig de la informació que s'amaga en els documents d'aquesta primera dècada, que Pep Espadalé, Àngela Martí i Rosa Ros interpreten des del seu coneixement especialitzat en l'estudi de la indústria surera.

Introducció projecte

Fàbrica de Martí Montaner i Cia al Convent, situada dalt del Pedró de Palamós
SAMP. Fons R. Palet

1. La indústria surera a la primera dècada del segle XX

La primera dècada del segle XX fou clau en la transició de la manufactura tapera tradicional, organitzada en petits i mitjans tallers, a la indústria moderna. Aquest procés va tenir lloc en un context de pressió creixent de la competència internacional. La indústria catalana va respondre a aquest repte amb la mecanització. A més de les màquines de ribot, presents des de finals del segle XIX, s'introduïren també les d'esmeril i les de barrina.

Una innovació més radical fou el desenvolupament de productes nous, sobretot l'aglomerat. Tots aquests canvis augmentaren la intensitat en capital de la indústria i per això van anar lligats a l'aparició de grans empreses de producció en sèrie.

1. La indústria surera a la primera dècada del segle XX

Diferentes fases de la industria Goreho-taponera en las fábricas Montaner y C.ª, de Palamós.

Sala de llescadors de les fàbriques Montaner
SAMP. Fons R. Palet

1. La indústria surera a la primera dècada del segle XX

Diferentes fases de la industria Corcho-taponera en las fábricas Montaner y C.ª, de Palamós.

Sala de carradors de les fàbriques Montaner
SAMP. Fons R. Palet

1. La indústria surera a la primera dècada del segle XX

Sala de màquines d'esmeril de les fàbriques Montaner
SAMP. Fons R. Palet

1. La indústria surera a la primera dècada del segle XX

Marca de l'empresa en una màquina d'esmeril
Museu del Suro de Catalunya. Palafrugell

2.(I) Martí Montaner Coris, una introducció al personatge

Martí Montaner Coris (1860-1926) va néixer en una família d'industrialers. El seu oncle, Josep Montaner Perxés (1827-1899), i el seu pare, Antoni Montaner Perxés (1832-1897), varen començar la fabricació de taps l'any 1852 a Calonge. El seu avi, Martí Montaner Mir (1802-1878) va constituir una nova societat amb dues seus a l'estranger.

En Martí va cursar el batxillerat a Terrassa i a Manresa, i es va formar en el negoci a França i Alemanya, a l'entorn de les empreses de la companyia. Amb 16 anys ja vivia a Magúncia.

El fons d'indústries Montaner
Una fàbrica de Palamós amb projecció a Europa

2.(I) Martí Montaner Coris, una introducció al personatge

Martí Montaner Coris al seu despatx. 1911
SAMP. Fons R. Palet

2.(I) Martí Montaner Coris, una introducció al personatge

D'esquerra a dreta, Joan Palet Racolta, Martí Montaner Bruch, Emili Pagès Rasós, Martí Montaner Coris i possiblement H. Hablot, socis de les empreses Montaner, ca. 1925

SAMP. Fons R. Palet

2.(II) Martí Montaner Coris, una introducció al personatge

L'any 1871 la fàbrica es va traslladar a Palamós, en uns terrenys propers a la platja. Tot el patrimoni de l'empresa va arribar a Martí Montaner que el va dirigir personalment des de 1882.

Establert a Palamós, va intervenir en la vida social i en la transformació de la ciutat. Va ser alcalde de Palamós (1904-1905), regidor (1902- 1910), president del consell d'administració de la Compañía de Aguas Potables de Palamós, S.A. (CAPPSA) i vicepresident del de Docks de Palamós. Promotor de la Cambra de Comerç de Palamós que va presidir en diferents períodes (1889-1905, 1919-1926) i president de la Caja de Ahorros de Calonge y Palamós. També va ser soci fundador del Centro Económico a Palamós (1887). La llista podria seguir amb moltes iniciatives més que varen ajudar a millorar les infraestructures tant de Palamós com de la comarca.

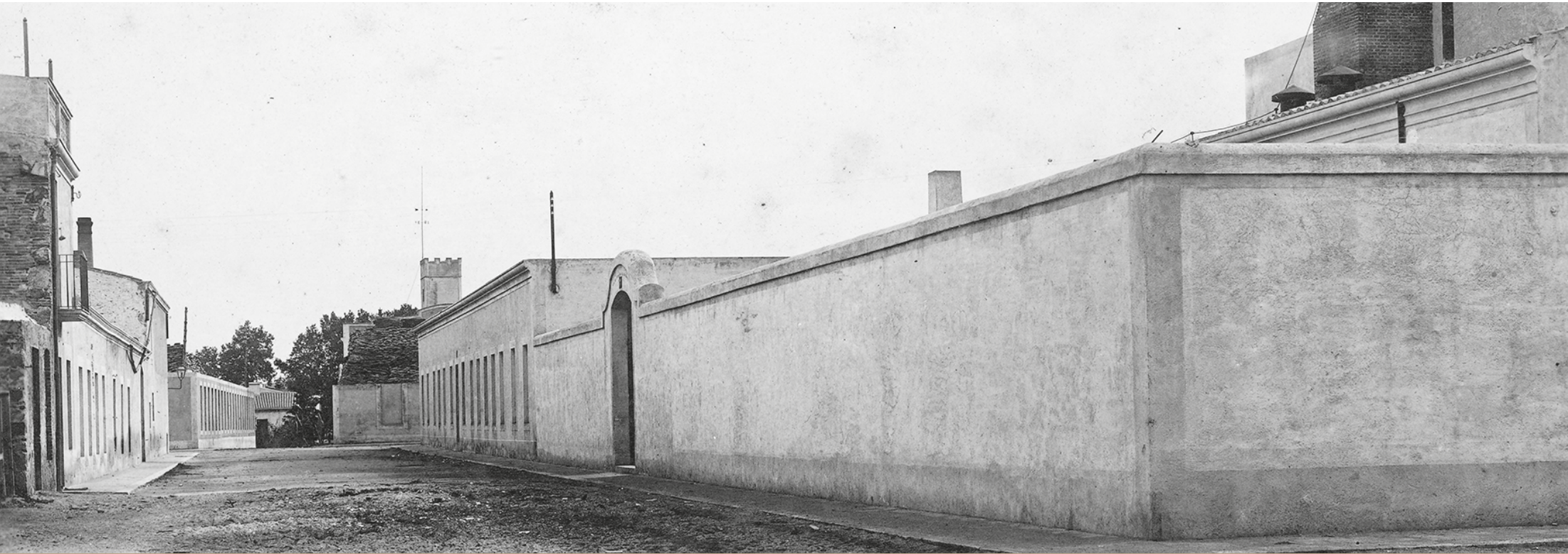

2.(II) Martí Montaner Coris, una introducció al personatge

Torre de Martí Montaner al passeig del Mar de Palamós, 1913
SAMP. Fons R. Palet

3.(I) L'organització de l'empresa

En el moment més important de l'empresa, l'activitat productiva principal es concentra a les dues fàbriques de Palamós: la de l'Arenal (al barri de la Platja) i El Convento (al Pedró). L'Arenal s'estructurava per illes de producció i s'hi fabricaven principalment els trefins per a *champagne*, el producte estrella de l'empresa, el més ben valorat als mercats europeus. Segons Ramir Medir, El Convento es dedicava especialment a l'elaboració i exportació de taps petits, de 20-17-15 i 12 línies, robinets, etc. Segons el mateix Medir, les fàbriques de Martí Montaner "...llegaron a ocupar en 1905-1907 unos mil obreros".

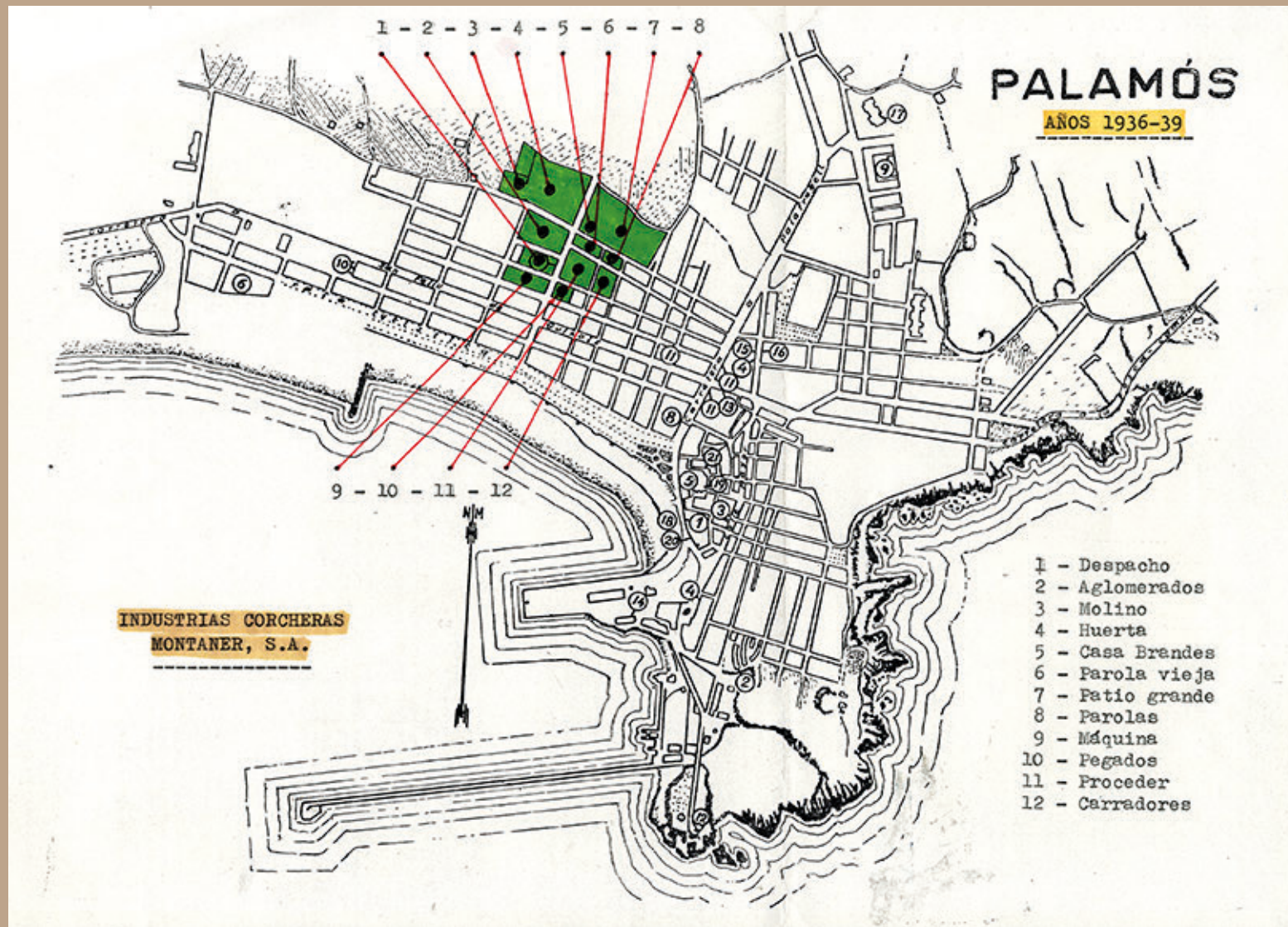
3.(I) L'organització de l'empresa

Fàbrica de Martí Montaner al barri de la Platja, ca. 1910
SAMP. Fons R. Palet

3.(I) L'organització de l'empresa

Situació dels edificis que formaven la fàbrica del barri de la Platja (1936)

SAMP. Fons R. Palet

Termino municipal de *Palamós* **Provincia de** *Gerona*

(1) *Calle de Sta. Marta.*

Relación jurada que el que suscribe presenta á la *Delegación de Hacienda*, con arreglo á lo dispuesto en el Reglamento de la contribución sobre edificios y solares de 24 de Enero de 1894.

Imprenta Torres — Gerona.

CLASE de la finca	SU SITUACIÓN POR LA ENTRADA PRINCIPAL			SU VALOR en capital y origen de su adquisición	Número de tiendas, cuartos, cocheras, cuadras, etc., que tiene la finca y nombres de los inquilinos ó arrendatarios	Total de la renta anual de cada cuarto. — Pesetas	Cargas por censos, foros ó otra cualquiera imposición que tenga la finca y Corporaciones ó individuos á quienes se paguen	NOMBRES del dueño de la finca y de su administrador, si lo tuviese	Calle, número y cuarto de la casa donde ambos habitan
	Calle, plaza, plazuela, travesía ó callejón	Manzana...	NÚMEROS Viejos... Nuevos...						
<i>urbana, C. Sta. Marta</i>				<i>11% Derrama construcción destinada á uso à tova com. industrial pra del so. la 20000 pta.</i>	<i>De bajos y patio destinados a usos industriales</i>	<i>800 ninguna.</i>		<i>Martin Mon. laner</i>	<i>C. Astillero</i>

3.(II) L'organització de l'empresa

L'empresa també tenia espais menors de producció a Calonge, Llagostera, Sant Feliu de Guíxols, Agullana, el Voló... La societat va crear molt aviat sucursals a Reims i a Magúncia, que funcionaven com a grans centrals de venda en els mercats europeus. Disposà també d'una sucursal a Buenos Aires.

Per abastir les fàbriques de Palamós es varen establir xarxes a tres nivells: l'abastiment de primera matèria, l'abastiment de carracs i les relacions comercials per a les vendes. Era un complex i enorme entramat que ocupava centenars de treballadors a part dels que estaven contractats a les fàbriques de Palamós.

3.(II) L'organització de l'empresa

Mr 34
2. 7

EDIFICIOS Y SOLARES

Termino municipal de Palamós Provincia de Gerona

(1) Calle de Sta. Marta.

Relación jurada que el que suscribe presenta á la Delegación de Hacienda, con arreglo á lo dispuesto en el Reglamento de la contribución sobre edificios y solares de 24 de Enero de 1894.

CLASE de la finca	SU SITUACIÓN POR LA ENTRADA PRINCIPAL		SU VALOR	Número de tiendas, cuartos, cocheras, cuadras, etc., que tiene la finca y nombres de los inquilinos ó arrendatarios	Total de la renta anual de cada cuarto. Pesetas	Cargas por censos, foros ó otra cualquiera imposición que tenga la finca y Corporaciones ó individuos á quienes se paguen	NOMBRES del dueño de la finca y de su administrador, si lo tuviese	Calle, número y cuarto de la casa donde ambos habitan
	Calle, plaza, plazuela, travesía ó callejón	NÚMEROS Viejos... Nuevos...						
urbana, C. Sta. Marta			1170 Penultima construcción destinada á uso á tova con industriales pra del co. la 20000 pto.	De bajos y patio	800	niriguna.	Martin Mon. C. Astillero	
Su correspondencia ó entrada y numeración por otras calles contiguas ó linderos de la finca								
Entrada, C. Sta. Marta								
Deracha,								
Izquierda								
Empalme, C. Sta. Barbara,								
Total de la renta anual de la finca.					800			
parte que se baja por huecos y reparos					200			
RENTA LIQUIDA					600			

ptas 27. Caja fol. 119

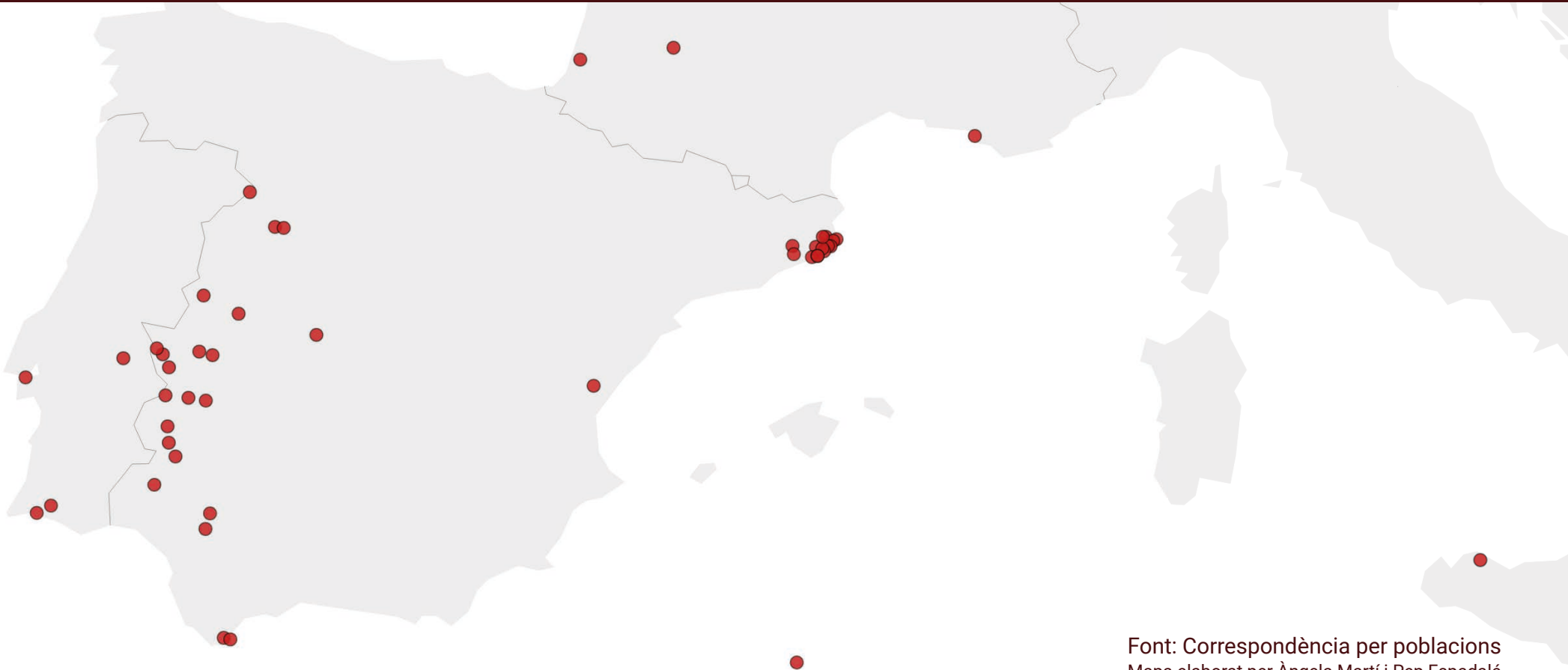
Palamós Mayo 1898.

Firma del dueño ó administrador,

(1) Calle, plaza, plazuela, pago ó distrito.

Contribució industrial dels edificis de la fàbrica de l'Arenal. 1898
SAMP. Fons Montaner

Mapa de l'aprovisionament del suro en brut

Font: Correspondència per poblacions
Mapa elaborat per Àngela Martí i Pep Espadalé

CATALUNYA

- Arbúcies
- Begur
- Calonge i Sant Antoni
- La Bisbal d'Empordà
- Llagostera
- Lloret de Mar
- Palafrugell
- Palamós
- Sant Celoni
- Sant Feliu de Guíxols
- Santa Cristina d'Aro

FRANÇA

- Mézin
- Soustons

RESTA D'ESPANYA

- Alburquerque
 - Algeciras
 - Almedíjar
 - Arroyo del Puerco
 - Badajoz
 - Barcarrota
 - Burguillos
 - Cáceres
 - Cortegana
 - Fregenal de la Sierra
- Jerez de los Caballeros
 - Mérida
 - Miranda de Duero
 - Montijo
 - Perales del Puerto
 - Plasencia
 - San Vicente de Alcántara
 - Sevilla
 - Valdelosa

ALGÈRIA

- Alger

PORTUGAL

- Lisboa
- Portalegre
- Portimão
- Silves
- Gibraltar*
(comerciants ambsuro portuguès)

ITÀLIA

- Palermo
- Sicília a través del port de Marsella

4.
L'aprovisionament
de suro

La producció de la fàbrica de Martí Montaner era tan gran que, a més de totes les zones amb alzines sureres de Catalunya, buscava suro per treballar arreu de les zones sureres mundials. L'empresa comprava a molts comerciants repartits pels diferents territoris (com els Torrellas de Tossa) i també tenia compradors a peu de sureda, de vegades compartits amb altres fàbriques.

4. L'aprovisionament de suro

Magatzaem de suro en brut
SAMP. Col. imatges Ajuntament

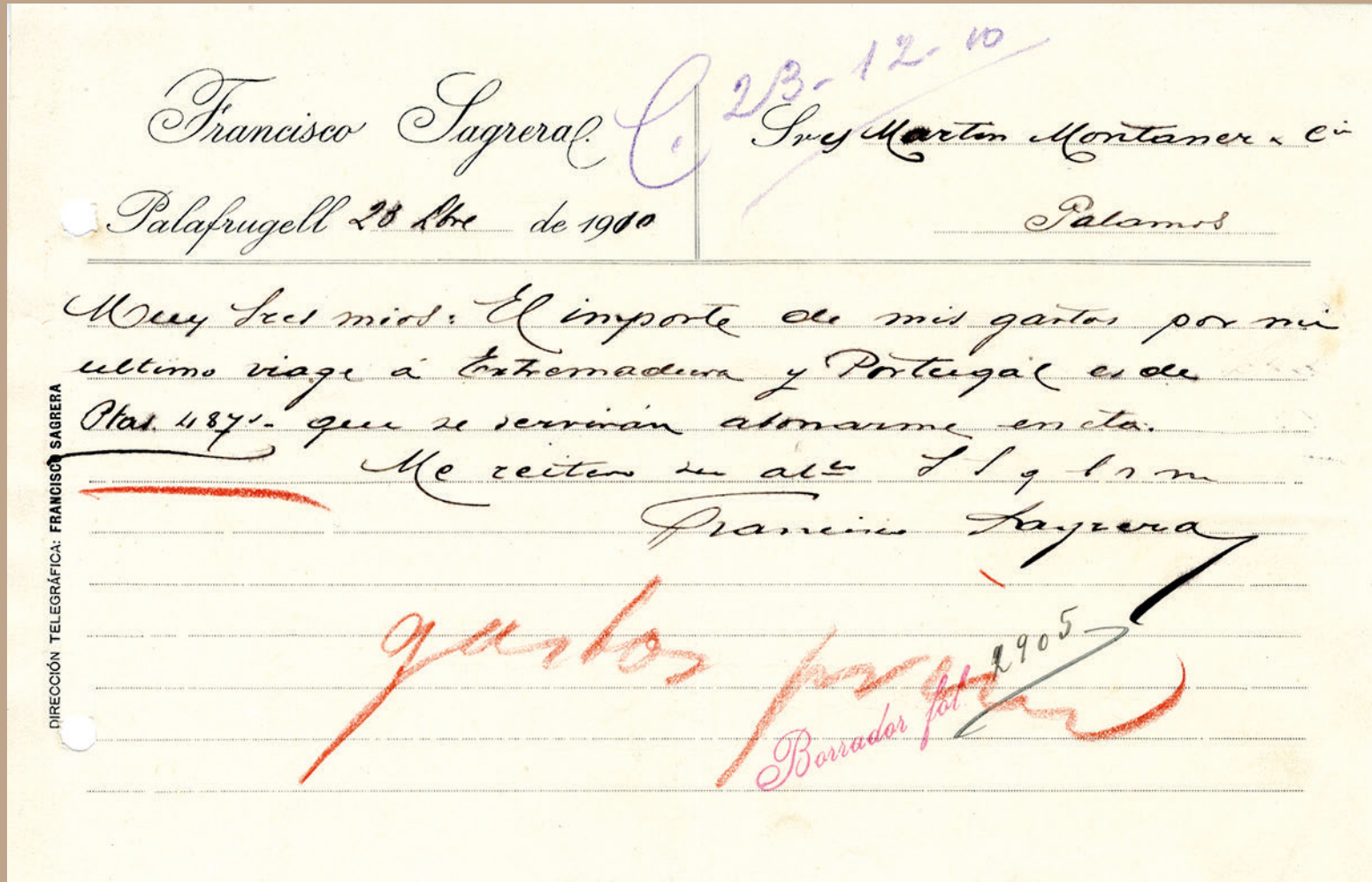
4. L'aprovisionament de suro

Magatzem de suro en brut
SAMP. Col. imatges Ajuntament

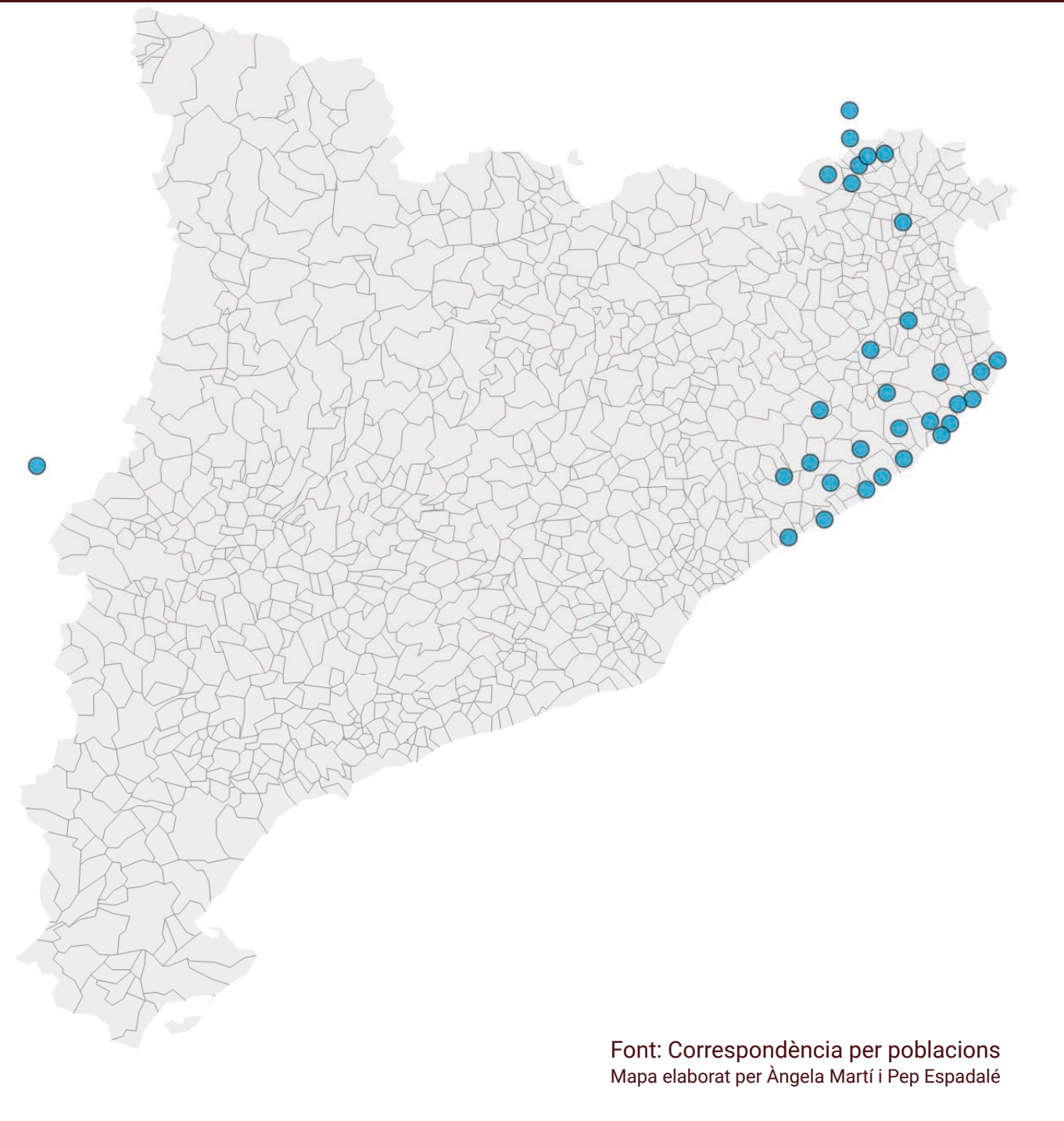

4. L'aprovisionament de suro

Despeses de Francisco Sagrera per a la campanya de recollida de suro a Extremadura i Portugal l'any 1910, en la qual també va comprar per M. Montaner
SAMP. Fons Montaner

Mapa d'aprovisionament de carracs per a la fàbrica

Font: Correspondència per poblacions
Mapa elaborat per Àngela Martí i Pep Espadalé

MUNICIPIS

- Agullana
- Arenys de Mar
- Begur
- Blanes
- Calella
- Calonge i Sant Antoni
- Cantallops
- Cassà de la Selva
- Castell d'Aro, Platja d'Aro i s'Agaró
- Darnius
- Figueres
- Flaçà
- Girona
- Hostalric
- La Bisbal d'Empordà
- La Jonquera
- Llagostera
- Lloret de Mar
- Maçanet de Cabrenys
- Palafrugell
- Palamós
- Sant Celoni
- Sant Feliu de Guíxols
- Santa Coloma de Farners
- Santa Cristina d'Aro
- Tordera
- Tossa de Mar
- Vidreres
- Le Boulou
- Maureillas-las-Illas
- Barbastre

5. L'aprovisionament de carracs

Tradicionalment en la indústria surera les empreses grans s'han recolzat en les petites per flexibilitzar la producció en cas d'una caiguda o un increment de la demanda. Però Martí Montaner va construir tota una xarxa per aprovisionar-se de carracs per a la fabricació de taps, especialment els de xampany. Tots els municipis surers de Catalunya varen treballar per a l'empresa de Palamós. A molts pobles, un treballador o un petit fabricant exercia de mitjancer entre els carradors i Can Montaner, informant-lo de la disponibilitat, a través d'una correspondència que detallava també l'estat de les compres i vendes de suro i carracs.

5. L'aprovisionament de carracs

Trefinos gruesos contados por D. Martin Montaner de Palamós desde S.º Agosto de 1898. hasta la fecha.

Año 1898.				
Setiembre	13	Antonio Figa	✓	52 800
Noviembre	20	Juan Delolai	✓	54 000
"	"	José Puget	✓	11 600
Diciembre	31	Juan Delolai	✓	63 000
Año 1899.				
Febrero	18	Juan Delolai	✓	9 000
"	"	Antonio Figa	✓	9 000
Marzo	19	Juan Delolai	✓	51 000
Abril	24	Miguel Percei Geli	✓	66 000
"	25	Antonio Figa	✓	120 000
"	"	José Puget	✓	36 000
"	"	Viola de José Sala	✓	50 000
Mayo	12	Juan Girbal	✓	63 000
Junio	13	José Hoare	✓	40 000
"	28	José Puget	✓	50 000
"	"	José Costa e hijo	✓	27 000
Julio	15	Antonio Figa	✓	61 500
				763 900
				381,95

Caja fil. 146

*200
150.95
x 3 05*

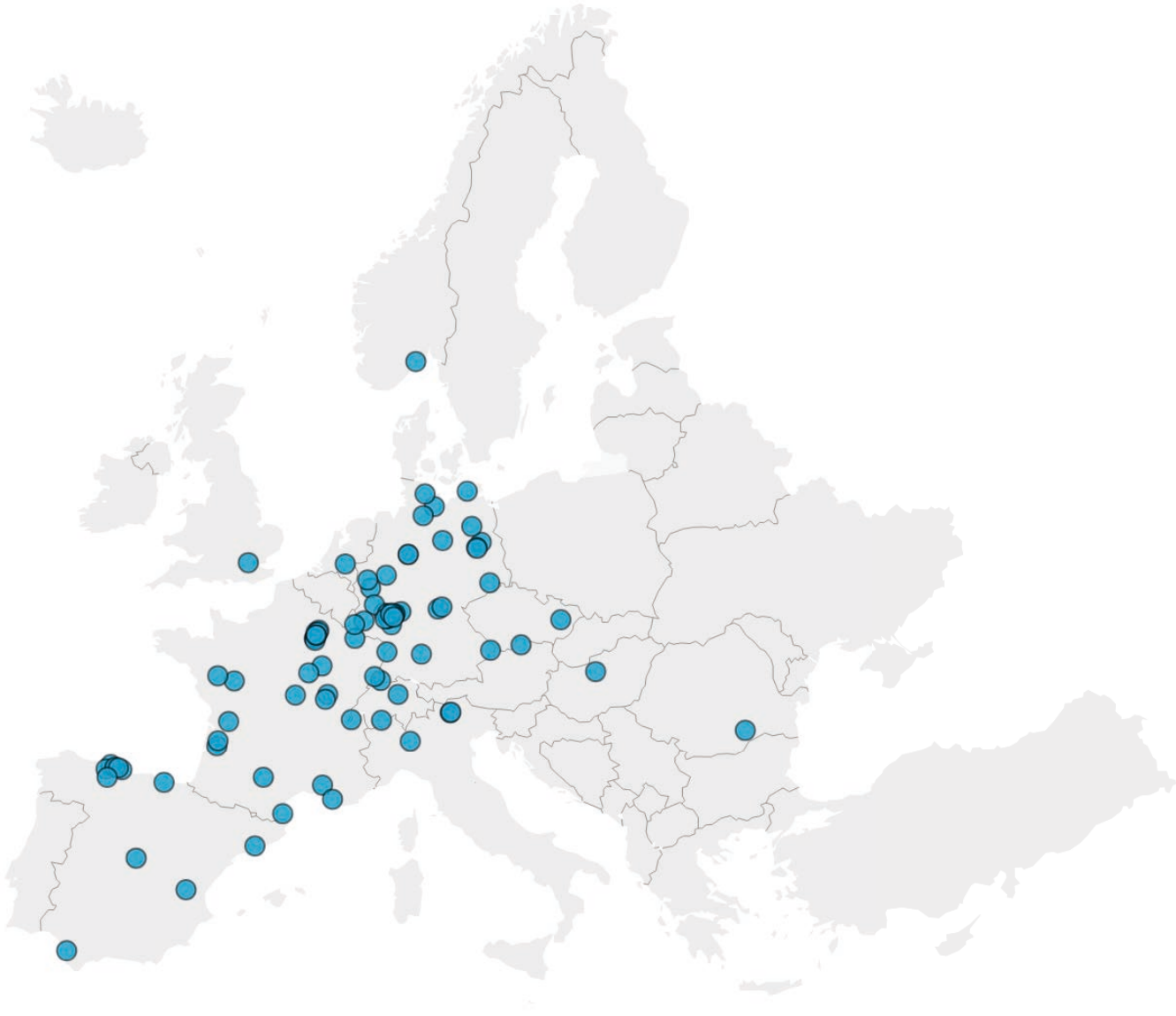
*381.95
225
156.95*

[illegible]

Factura de l'empresa Francisco Forgas per la venda de carracs per a trefins. 1904
SAMP. Fons Montaner

Mapa amb les ciutats on es venien taps, des de Reims, de Mayence i de Palamós

Font: Comptabilitat filial de Mayence. 1908
Comptabilitat filial de Reims. 1908
Correspondència per poblacions
(per les poblacions de la península-diversos anys)
Mapa elaborat per Àngela Martí i Pep Espadalé

GERMANY

- Am Grinsberg
- Bacharach
- Barth
- Bergholz
- Bergholz-Rehbrücke
- Berlín
- Binzen
- Coburg
- Cologne
- Dresden
- Düsseldorf
- Eltville am Rhein
- Frankfurt
- Gau-Bischofsheim
- Geisenheim
- Gosting - Thyrnau
- Hamburg
- Hochheim
- Hochheim
- Kiel
- Klötze
- Lübeck
- Mainz
- Rheinau
- Rheinsberg
- Rinteln
- Rinteln
- Rüdesheim
- Sankt Johann
- Scloss
- Sprendlingen
- Trier
- Türkheim
- Wachenheim
- Weisenau
- Weisenau
- Wiesbaden

ESPANYA

- Bilbao
- Colunga
- Gijón
- Jerez de la Frontera
- La Felguera - Lena
- Madrid
- Oviedo
- Ribadesella
- Sant Sadurní d'Anoia
- Utiel
- Villaviciosa

RESTA D'EUROPA

- Bucarest (Romania)
- Budapest (Hongria)
- Eppan an der Weinstraße (Itàlia)
- Frier (Noruega)
- Geneva (Suïssa)
- London (Gran Bretanya)
- Luxembourg
- Meiden (Suïssa)
- Milan (Itàlia)
- Neustad (Txèquia)
- Niederlande (Països baixos)
- Ponte d'Adige - Bolzano (Itàlia)
- Sparbach (Àustria)
- Zug (Suïssa)

FRANÇA

- Aloxe-Corton
- Avize
- Ay
- Bordeaux
- Bourg
- Bourgogne-Fresne
- Cernay-lès-Reims
- Chablis
- Chigny-les-Roses
- Epernay
- Gaillac
- Landreville
- Mareuil
- Marseille
- Mauges-sur-Loire
- Metz
- Nevers
- Pfastatt
- Reims
- Rilly-la-Montagne
- Rully
- Saint-Nazaire
- Saint-Rémy-de-Provence
- Saumur

6. Les vendes de taps

Segons l'historiador Ramir Medir, les fàbriques de Martí Montaner "...llegaron a ocupar en 1905-1907 unos mil obreros, y en las que se produjeron, como promedio 48 millones de tapones champán anualmente."

El mapa de vendes reflexa una distribució molt característica d'una empresa tapera, tot i ser molt important, no arribava als nivells de globalització de les empreses més diversificades. La seva producció es venia arreu d'Europa, a la que s'hauria d'afegir alguna operació amb Nova York o Buenos Aires. Aquesta selecció s'extreu de la revisió d'una petita part de la documentació conservada al Servei d'Arxiu Municipal de Palamós. L'empresa va ser la segona en importància de tota la indústria surera gironina, darrere Manufacturas de Corcho SA. empresa que venia tota mena de productes de suro. Això dona molta importància a Martí Montaner que es va situar entre les empreses més grans venent únicament taps.

6. Les vendes de taps

Embalatge dels taps en saques
SAMP. Fons R. Palet

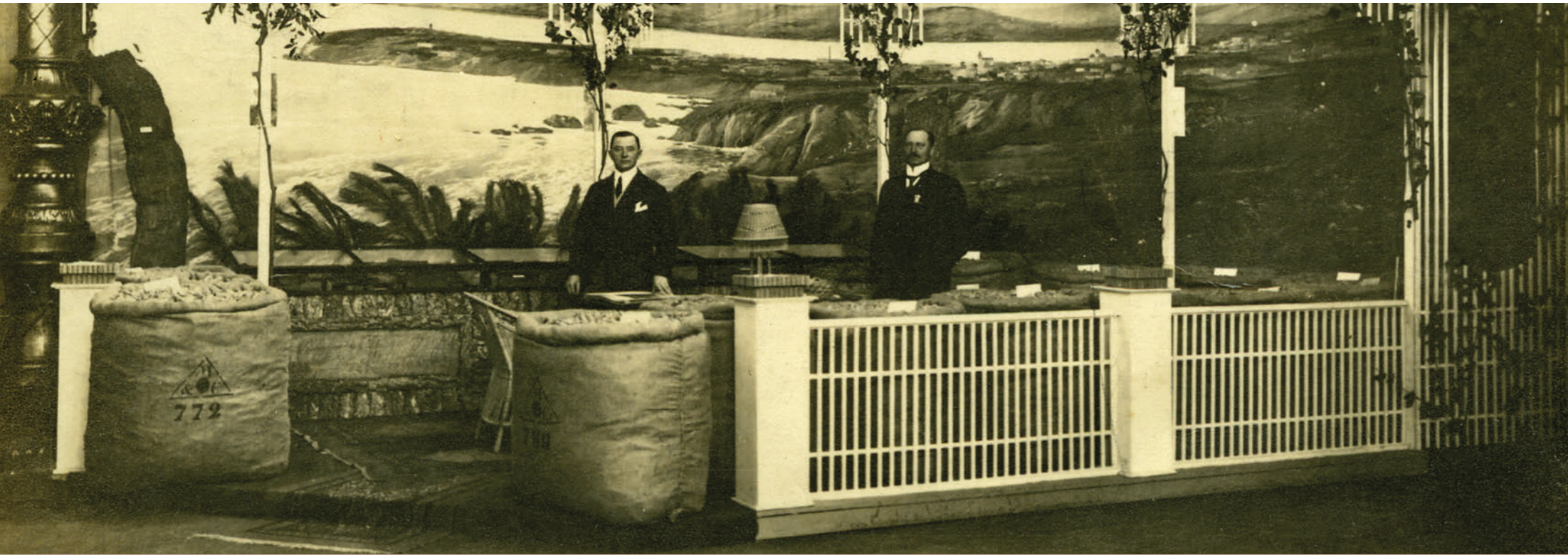

6. Les vendes de taps

Marcatge de les saques per a l'expedició
SAMP. Col. imatges Ajuntament

7.(I) Les sucursals de Reims i Mayence

Des dels seus orígens al segle XVIII, el sector surer va ser sempre eminentment exportador. El mercat interior només va començar a créixer a partir del franquisme. L'exportació requeria viatjants, representants, personal que pogués atendre reclamacions o solucionar problemes de diversa índole amb els embotelladors i, per guanyar agilitat, dipòsits de mercaderies.

Montaner va ser un dels primers a establir sucursals a Europa. Les de Reims i de Magúncia foren creades l'any 1857. Més endavant hi hagueren sucursals d'empreses catalanes a Dresde, Magúncia, Epernay, Londres (des d'on es redistribuïa el suro a tot l'imperi britànic) i Nova York, per citar només uns quants punts.

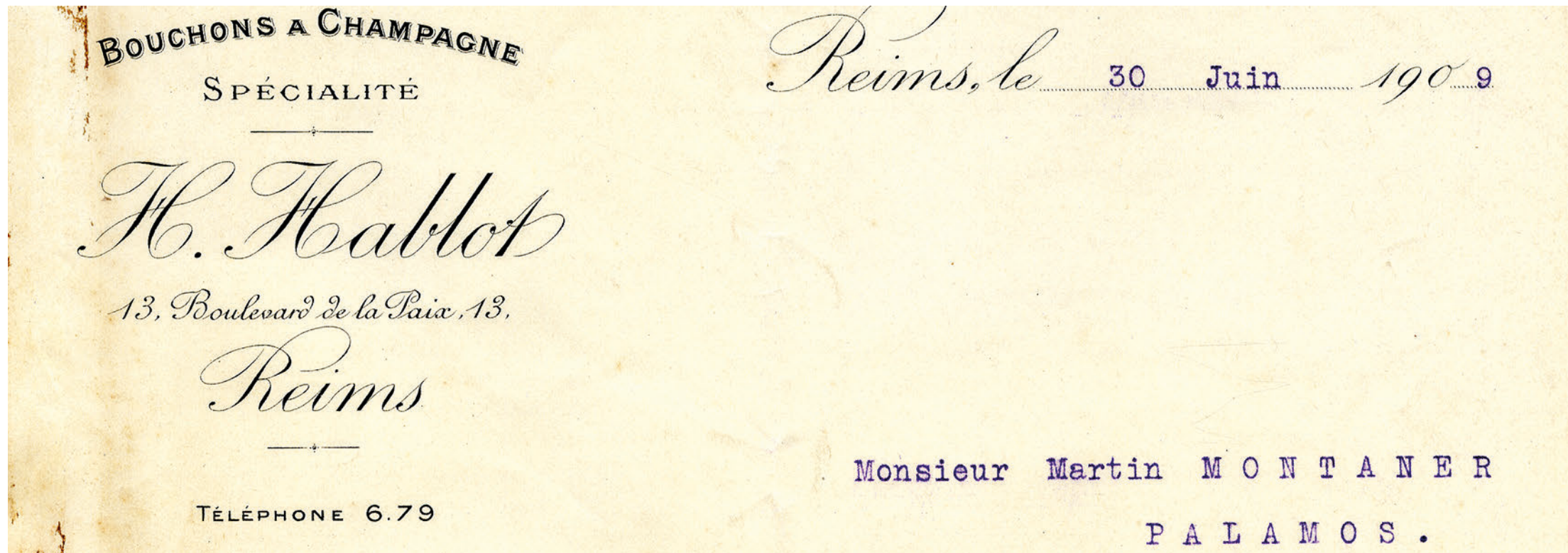

7.(I) Les sucursals de Reims i Mayence

Montaner & Co., Mainz 1913
SAMP. Fons Montaner

7.(II) Les sucursals de Reims i Mayence

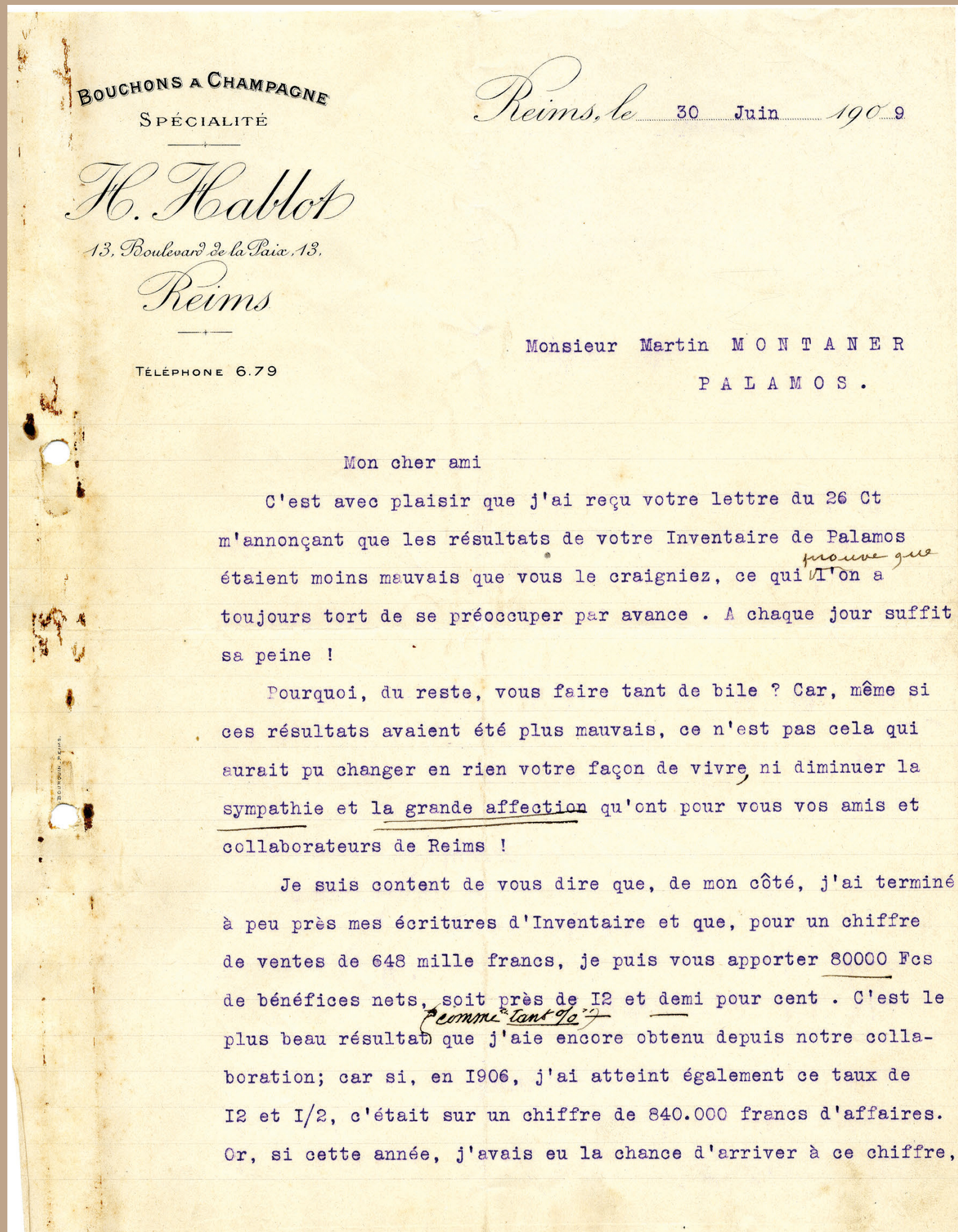
Consta que Montaner tenia també representants a Frankfurt, a Mannheim i, probablement, a altres llocs. És destacable la gran insistència al govern espanyol perquè obrissin una nova oficina consular a Wiesbaden, cosa que finalment els va ser denegada al·legant que no hi havia el volum de negoci suficient i que ja hi havia delegacions a altres poblacions properes.

De la mateixa manera que el capital de l'empresa Montaner de Palamós va passar d'un a cinc milions de pessetes entre 1893 i 1913, a la sucursal de Magúncia, el capital va passar de 500.000 a 1.800.000 pessetes, i a la de Reims, de 200.000 a 400.000, en el mateix període de temps.

El fons d'indústries Montaner
Una fàbrica de Palamós amb projecció a Europa

7.(II) Les sucursals de Reims i Mayence

Carta de H. Hablot de Reims explicant els beneficis que ha aportat la fàbrica de Reims en un any. 1909
SAMP. Fons Montaner

BOUCHONS A CHAMPAGNE
SPÉCIALITÉ

H. Hablot

13, Boulevard de la Paix, 13,

Reims

TÉLÉPHONE 6.79

Reims, le *190*.....
- 2 -

ce n'est pas 12 % mais bien 15 ou 16 % que je
vous aurais apporté, car vous n'ignorez pas que,
une fois dépassé un chiffre donné de ventes, les
Frais Généraux sont presque atténués et les
bénéfices augmentent dans des proportions
extraordinaires .

7.(III) Les sucursals de Reims i Mayence

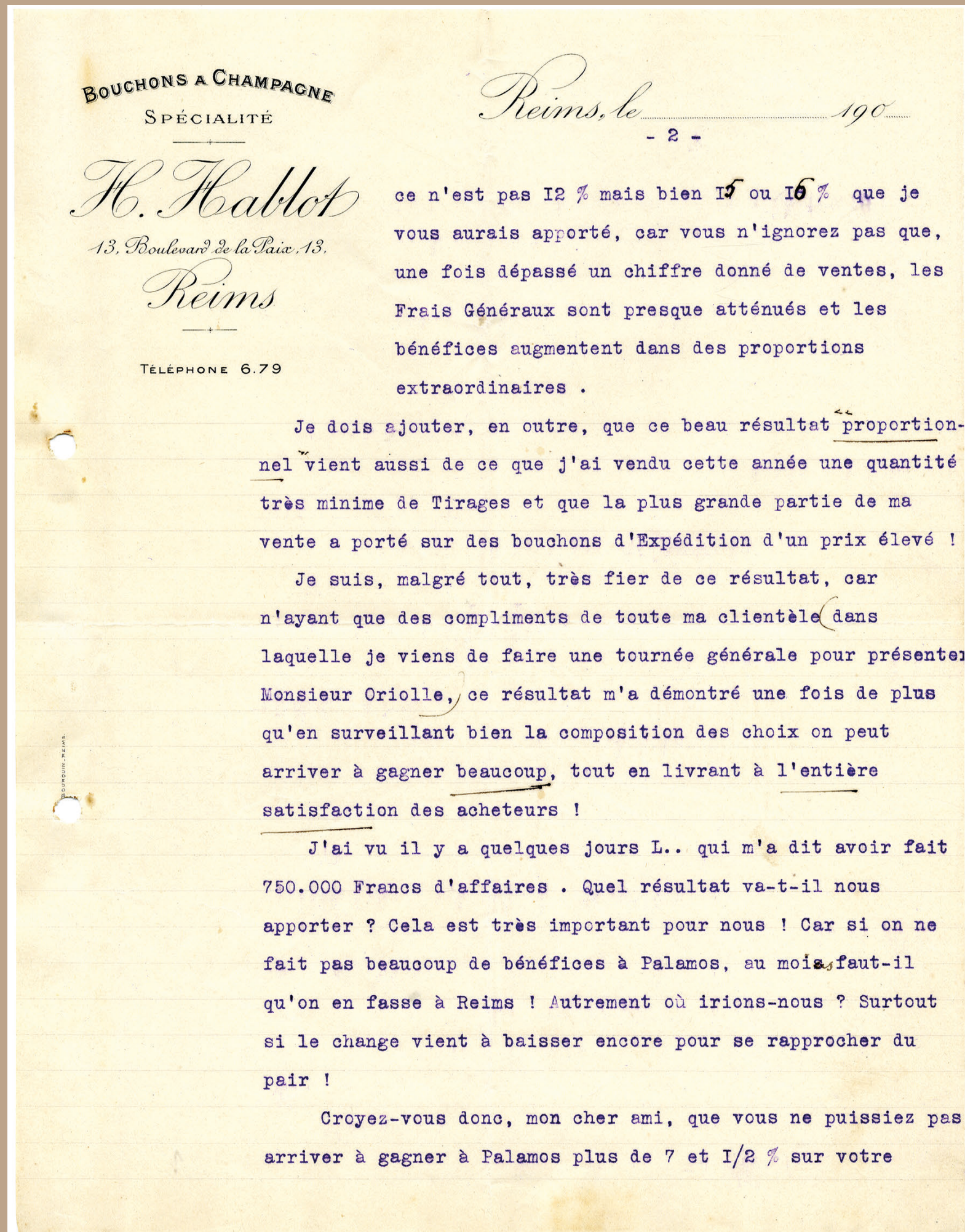
En els anys 1908-1909, Magúncia, dedicada amb poquíssimes excepcions a vendre a l'imperi alemany, era la sucursal més potent. Va fer 3.268 operacions de venda, contra les 389 de Reims. Això sí, el valor mitjà de les operacions de Reims (1.340,5 francs) era més alt que el de Magúncia (718,5 francs). Això es podria deure al fet que a Reims els clients eren majoritàriament xampanyers, consumidors de productes d'alta gamma.

A Magúncia van vendre els anys 1908 i 1909 al voltant de 28 milions de taps per quasi 1.400.000 francs. La tendència posterior fou a l'alça. En el seu millor moment Montaner produirà anualment entre 48 i 50 milions de taps de xampany i 200 milions de taps d'altres tipus.

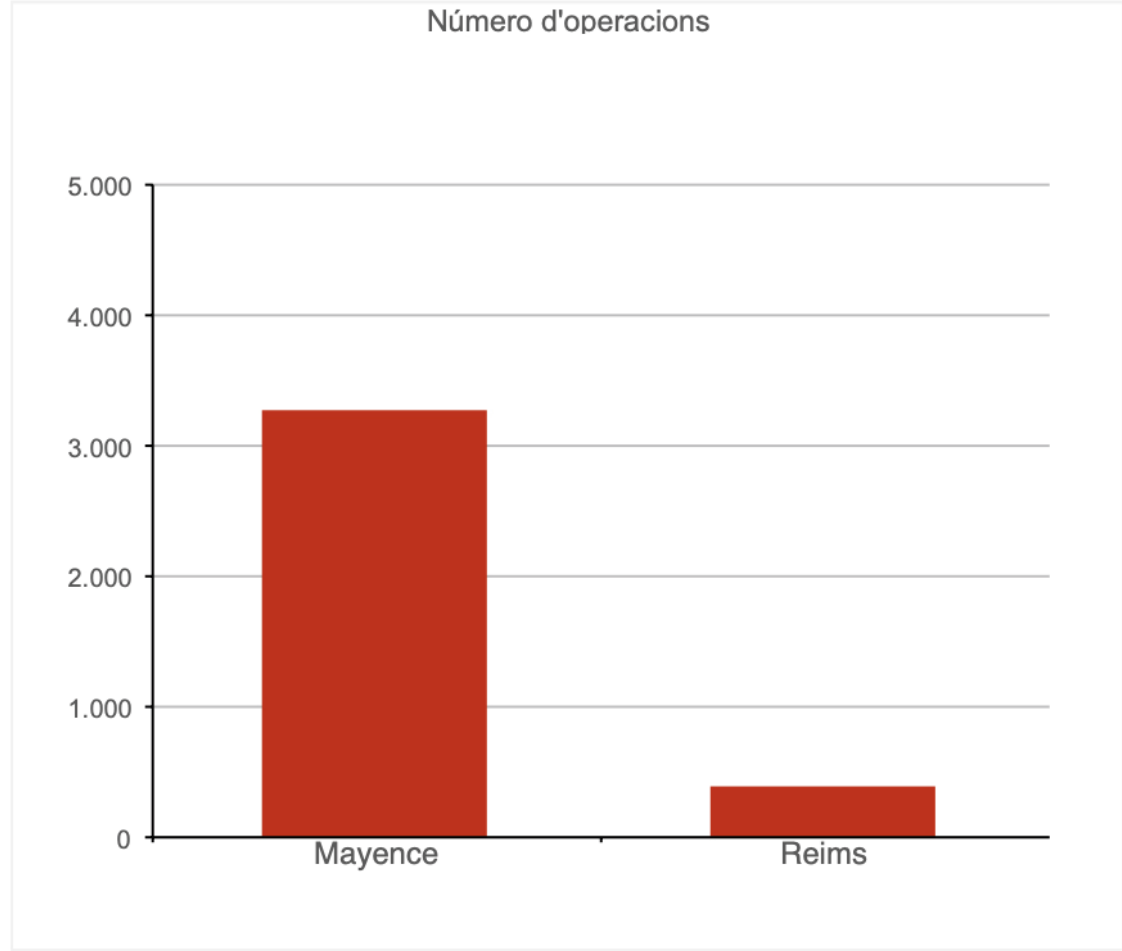
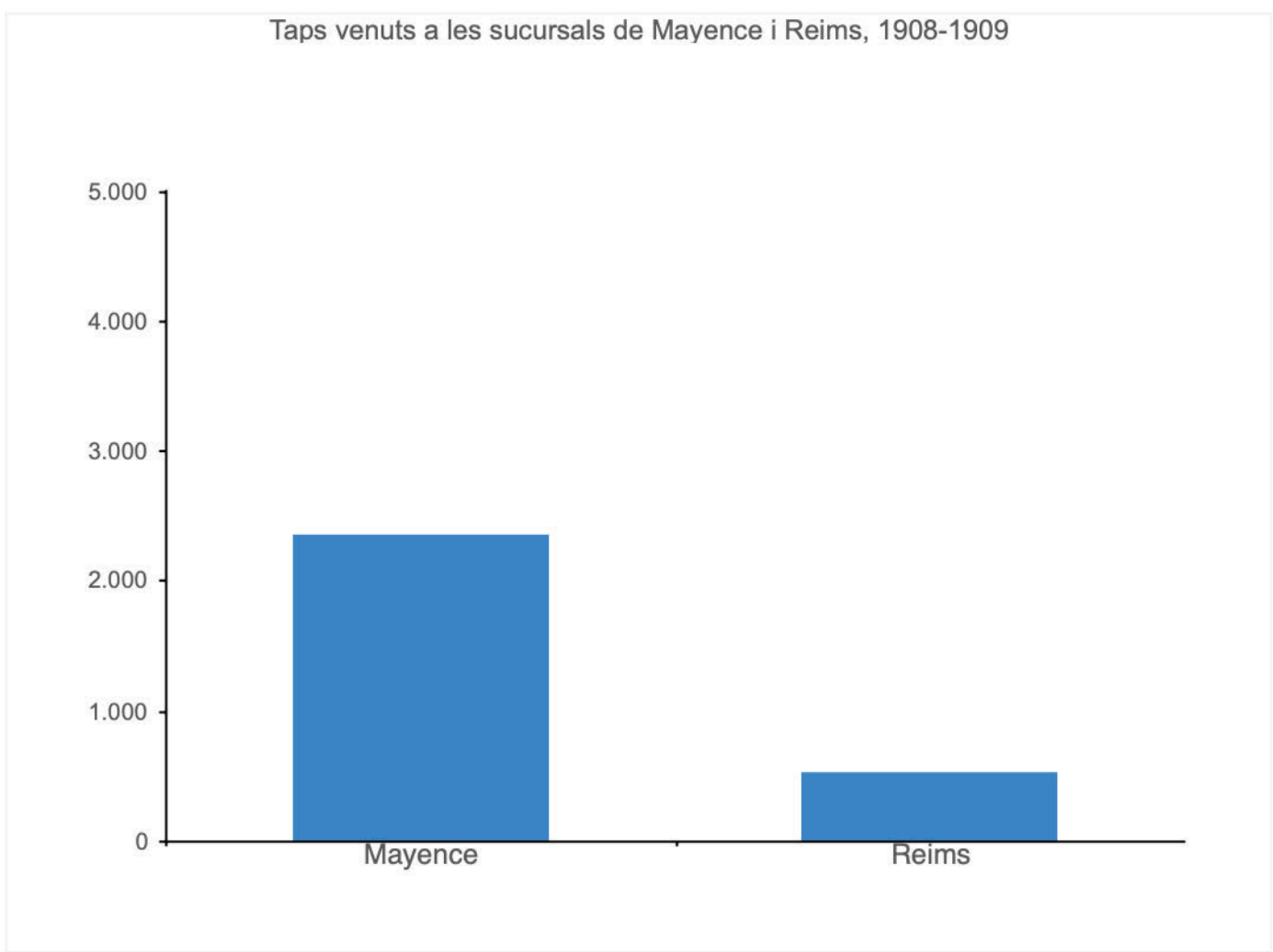
El fons d'indústries Montaner
Una fàbrica de Palamós amb projecció a Europa

7.(III) Les sucursals de Reims i Mayence

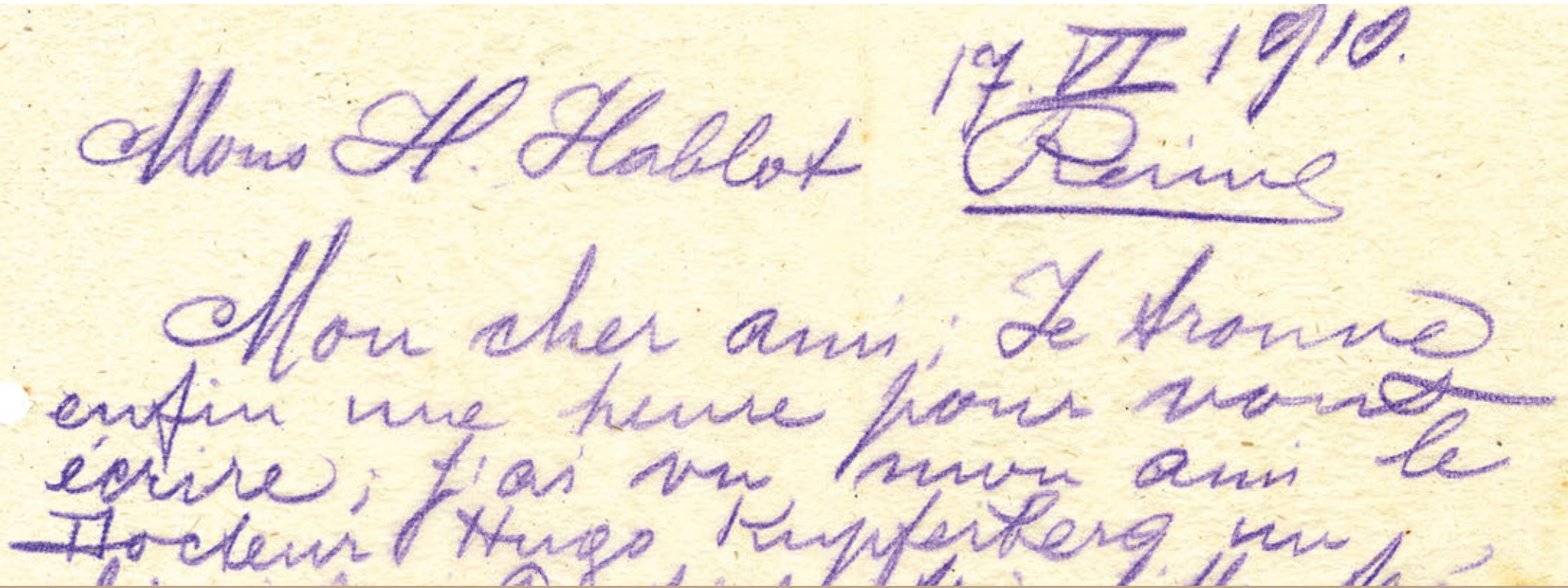
Carta de H. Hablot de Reims explicant els beneficis que ha aportat la fàbrica de Reims en un any. 1909
SAMP. Fons Montaner

7.(III) Les sucursals de Reims i Mayence

Relacions comercials amb les sucursals de Mayence i Reims, 1908-1909
Gràfiques elaborades per Àngela Martí i Pep Espadalé

Mons H. Hablot 19. VII 1910.
Reims
Mon cher ami; Je trouve
enfin une heure pour vous
écrire; j'ai vu mon ami le
Docteur Hugo Kupperberg, un

8.(I) La modernització dels taps: els taps enganxats

L'invent dels taps de dues peces per a escumosos es deu a Martí Cama (1864-1914), palafrugellenc que tenia una fàbrica a Reims, i al francès Jules Salleron (1829-1887) que havia patentat una cola ideal per unir el suro. Cama va obtenir aquesta patent i l'any 1887, i a l'Usine Geminus de Reims, començà a fabricar els taps *Geminus*, de dues peces, que permetia aprofitar per als trefins el suro de qualitat més prim.

Aquesta fabricació es va començar a fer l'any 1903 a Catalunya a diferents empreses, entre elles Montaner, que va anomenar *Dúplex* als seus taps de dues peces. Les altres empreses que s'hi van dedicar van ser Sala Hermanos, Tomàs Brugada i Perdrieux i Rabell, a Sant Feliu de Guíxols, i Barris Hnos a Palafrugell.

8.(I) La modernització dels taps: els taps enganxats

I

Mons H. Hablot 17. VII 1910.
Reims

Mon cher ami; Je trouve enfin une heure pour vous écrire; j'ai vu mon ami le Docteur Hugo Kupperberg un chimiste industriel très illustre qui a été durant des longues années le premier chimiste d'une grande fabrique de produits chimiques et qui, joint avec un de ses collègues spécialiste pour colles, a étudié à fond notre colle.

Je lui ai exposé le but de ma consultation que, après une explication détaillée, j'ai résumé dans les 4 questions suivantes —

1re Pourquoi nos bouchons se décollent-ils après un séjour de 10 jours dans l'eau —

Còpia manuscrita d'una carta de resposta de Martí Montaner a H. Hablot.
S'hi descriu detalladament tota la problemàtica dels taps enganxats i l'interès que tenia Montaner amb els taps dels seus competidors
SAMP. Fons Montaner

SOCIÉTÉ LIMITÉE DES ÉTABLISSEMENTS

ADRESSE TÉLÉGRAPHIQUE

SCHMALTZ - PARIS

MACHINES A RECTIFIER
A AFFUTER & A MEULER

MEULES
POUR TOUS LES GENRES

Frédéric Schmaltz
INGÉNIEUR - CONSTRUCTEUR

Paris, le 4. Septembre 1908
60, AVENUE DE LA RÉPUBLIQUE (XIe)

R/ 7/9/08

8.(II) La modernització dels taps: els taps enganxats

L'Espionatge industrial

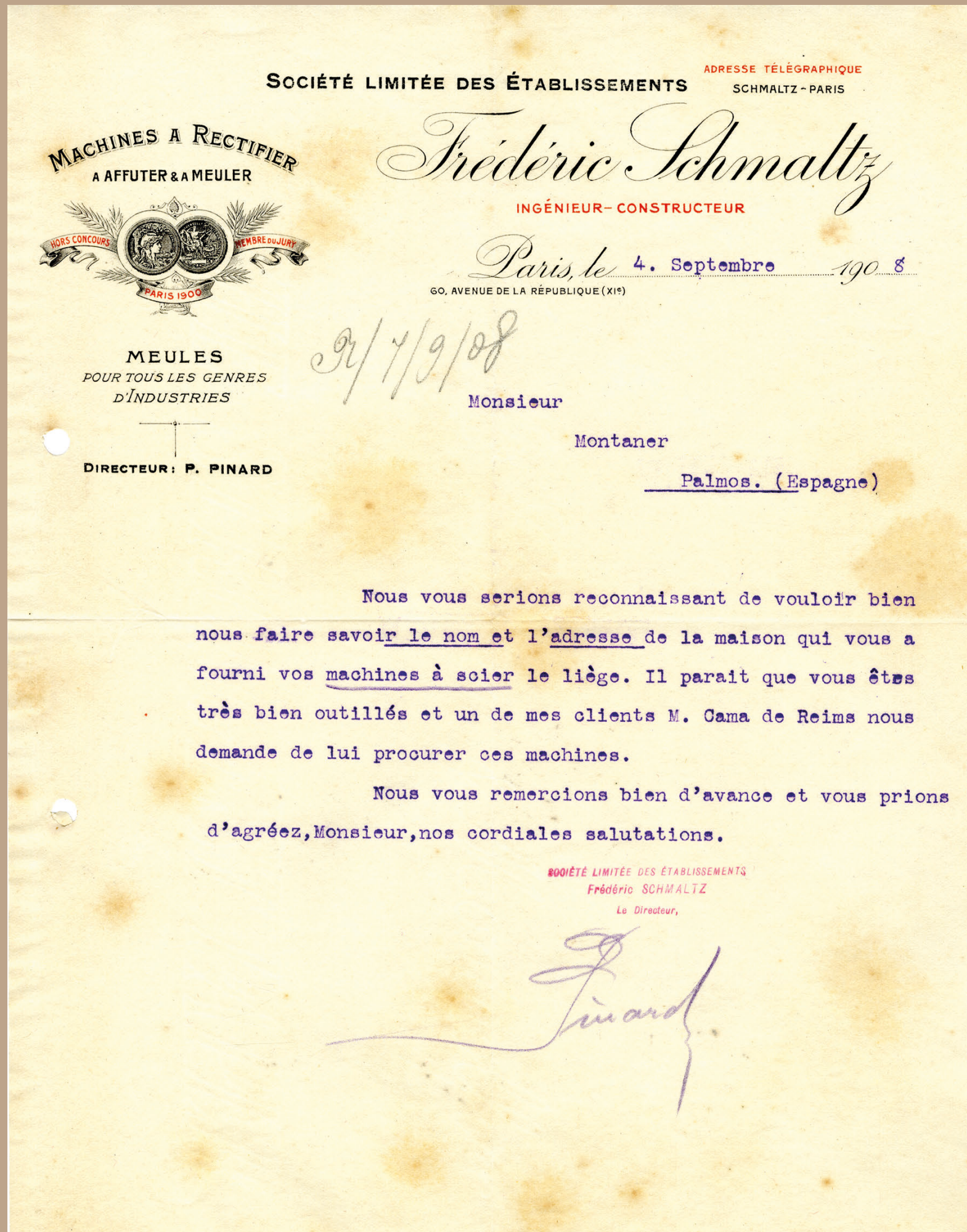
La fórmula de la cola de Jules Salleron era un secret industrial i les altres empreses feien la seva pròpia recerca i, també, recorrien a l'espionatge industrial.

En el treball *L'Empordà i l'industria suro-tapera* presentat per Josep Molla i Montaner, explica que per fer els Dúplex cal "...juntar-se amb una pasta de la que depèn l'èxit del tap a obtenir, i que a base de colodió constitueix un secret de fabricació". De fet estaven treballant amb coles d'origen animal (caseïnes...), uns aglutinants que s'usaren fins ben passada la meitat del segle XX i que eren un autèntic trencaclosques per ser font de moltes inestabilitats.

El fons d'indústries Montaner
Una fàbrica de Palamós amb projecció a Europa

8.(II) La modernització dels taps: els taps enganxats

Les empreses de Martí Montaner també eren de vigilades pels seus competidors.
La carta mostra l'interès del seu competidor principal en les seves màquines de tallar
SAMP. Fons Montaner

8.(III) La modernització dels taps: els taps enganxats

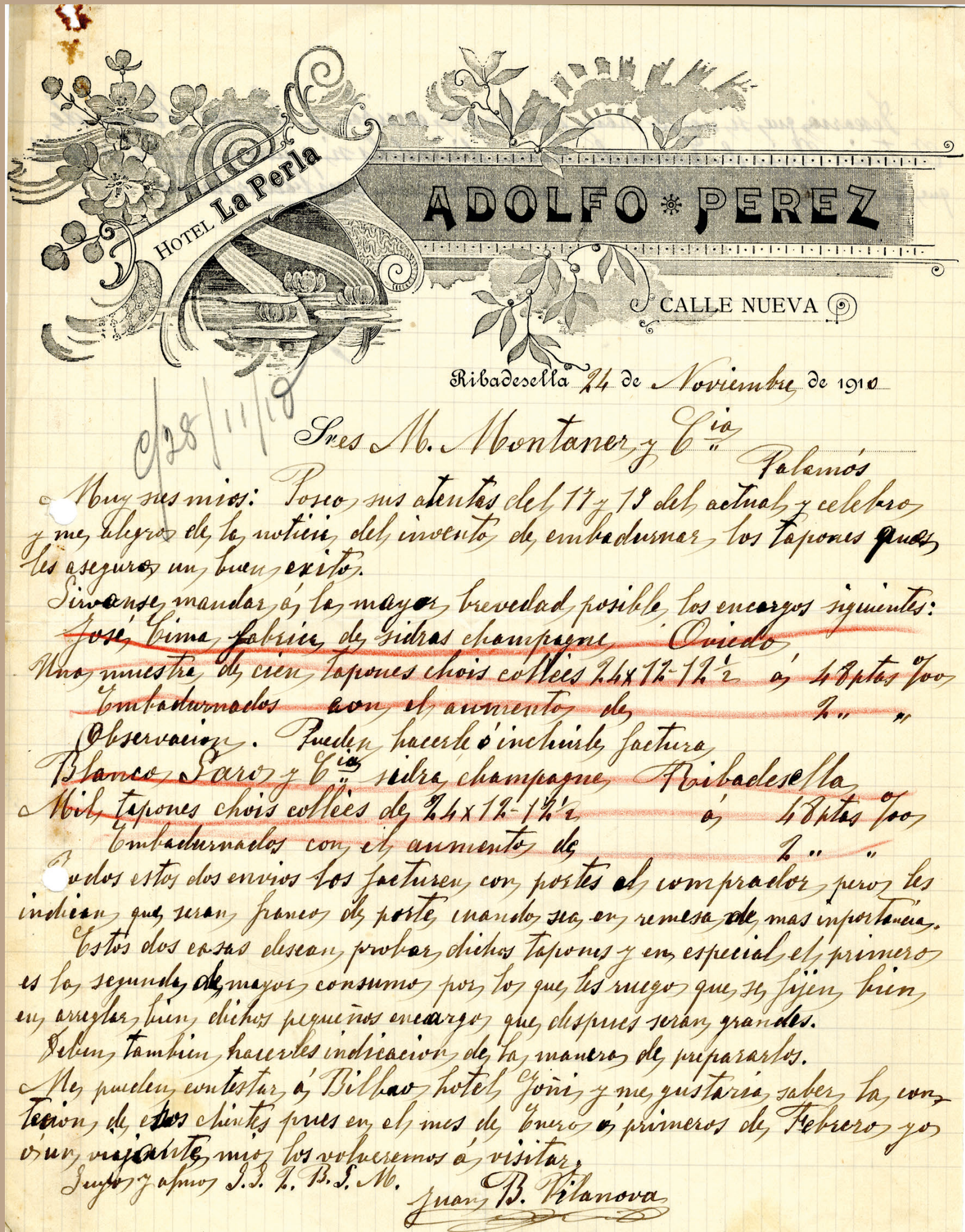
Els tapones embadurnados

En la correspondència també s'hi reflecteix l'aplicació d'una innovació en els taps: l'aplicació d'una capa de cera per a la millor extracció de l'ampolla. En una carta de 1910, un comerciant de Ribadesella, en passar la comanda, comenta: "...celebro y me alegro de la noticia del invento de embadurnar los tapones que les asegura un buen exito." I ja inclou aquests taps a la comanda: "Embadurnados con el aumento de 2 ptas %". Es tracta dels taps parafinats.

El fons d'indústries Montaner
Una fàbrica de Palamós amb projecció a Europa

8.(III) La modernització dels taps: els taps enganxats

Carta d'un comerciant de Ribadesella de comanda de taps parafinats, 1910
SAMP. Fons Montaner

DÉCISION DU BUREAU DES BREVETS

de Berlin

en date du 1/8 Juin 1904

PAYS Allemagne

DEMANDE DÉPOSÉE LE

N° M.23430 III/64a.

DÉLAI POUR LA RÉPONSE

NOM Mr Martin MONTANER

à Palamos.

OBJET DE L'INVENTION Bouchons en liège
aggloméré et liège naturel.

TRADUCTION

9.(I) La modernització dels taps: els taps d'aglomerat

La invenció del tap de xampany modern d'aglomerat amb dos discos se situa, seguint el text de Molla, cap al 1915. Però la investigació per obtenir-los va durar molts anys, tal com ho indiquen els comprovants de la patent per a la fabricació de taps aglomerats amb suro natural pagada a París entre 1902 i 1908, que es poden trobar al fons Montaner.

Aquests taps trigaren molt en tenir una solució de fabricació eficient. Calia, d'una banda, resoldre el problema de les coles, tant les de fer el mànec d'aglomerat a partir de serrill de suro, com les utilitzades per unir el mànec amb les peces de suro natural.

9.(I) La modernització dels taps: els taps d'aglomerat

DÉCISION DU BUREAU DES BREVETS

de Berlinen date du 1/8 Juin 1904PAYS Allemagne

DEMANDE DÉPOSÉE LE

N° M.23430 III/64a.

DÉLAI POUR LA RÉPONSE

NOM Mr Martin MONTANERà Palamos.OBJET DE L'INVENTION Bouchons en liège
aggloméré et liège naturel.

TRADUCTION

L'Opposition faite contre la délivrance d'un Brevet à Mr Martin Montaner à Palamos n'est pas justifiée, pour les motifs donnés ci-après.

Motifs.

L'Exposé de la description et la revendication ne laissent subsister aucun doute sur ce fait que les bouchons constitués par du liège artificiel et du liège naturel sont connus. (voir la patente anglaise 7735 de 1900 et la description des Brevets d'Invention 1868, cl. 14, page 30, page de droite, deuxième alinéa). L'argumentation de l'opposition est basée uniquement sur ce fait, à l'appui du Brevet allemand 125200. Il est dit que le système d'assemblage des deux parties du bouchon est tout à fait sans importance. Mais ce dernier argument n'est pas exact. La revendication mise à la disposition du public spécifie plutôt uniquement une particularité d'un mode d'assemblage déterminé, c'est à dire un assemblage avec deux tenons concentriques.

Ce mode d'assemblage n'est pas connu, fait qui d'ailleurs n'a pas été nié par l'opposition.

Le résultat nouveau obtenu (voir par exemple page 2 dans le bas de la description) semble être exact. Il n'y avait donc aucun motif pour refuser la délivrance du Brevet.

9.(I) La modernització dels taps: els taps d'aglomerat

PATENTANWALT Ing. MINTZ.

BERLIN W.⁶⁴, den 21. Februar 1905. *2946*

Unter den Linden 11.

NOTE Herren Montaner & Co. Mainz

1905 Februar 4	a) Beschaffung von Patentschriften Für Beschaffung von 4 deutschen Patent- schriften N ^o . 135591, 136801, 174171, 125200.	M. C.
	H.-H. aufg. Salomonis } 27/2. 05.	regul. 27/2.

Vordr. 3000 04.

Quota de pagament de diverses patents a Alemanya. 1905
SAMP. Fons Montaner

CABINET

DE

M. ARMENGAUD JEUNE

POUR LES

BREVETS D'INVENTION

PARIS, Boulevard de Strasbourg, 23

Adresse Télégraphique

ARMENGAUD JEUNE, PARIS

AVIS D'ÉCHÉANCE D'ANNUITÉ

N° 266

Paris, le 28 Avril 1908

Monsieur Montaner
à Palamos (Espagne)

J'ai l'honneur de vous
informar que la 6e annuité de votre brevet
en France et en Angleterre

9.(II) La modernització dels taps: els taps d'aglomerat

D'altra banda, fabricar els taps d'aglomerat va requerir experimentar molt per trobar el metall idoni per als motllos i la maquinària per fer els taps.

Per aquest projecte, Montaner va tenir la col·laboració imprescindible de l'enginyer alemany Francisco Enrique Brandes, vinculat a l'empresa des d'anys abans, quan va instal·lar la màquina de vapor de El Convento.

Montaner, que disposava de patents mecàniques i sobre processos de fabricació, es feia fer les màquines expressament en diferents tallers mecànics, tant catalans com estrangers, i les anava ajustant per perfeccionar el procés de fabricació.

El fons d'indústries Montaner
Una fàbrica de Palamós amb projecció a Europa

9.(II) La modernització dels taps: els taps d'aglomerat

CABINET
DE
M. ARMENGAUD JEUNE
POUR LES
BREVETS D'INVENTION
PARIS, Boulevard de Strasbourg, 23

Adresse Télégraphique
ARMENGAUD JEUNE, PARIS

2e Anné

AVIS D'ÉCHÉANCE D'ANNUITÉ
N° 266

Paris, le 28 Avril 1908
Monsieur Montaner
à Palamos (Espagne)
J'ai l'honneur de vous
informer que la 6e annuité de votre brevet
en France et en Angleterre
pour Suits dans la fabrication des bouillons en liège
aggloméré et liège naturel
doit être acquittée avant le 1er Mai
SOUS PEINE DE DÉCHÉANCE.

TAXE ET FRAIS

6e France 110
6e Angleterre 175
285

La somme à me faire parvenir pour
l'accomplissement de cette formalité : taxe, frais et honoraires,
est de 285 francs, payable à mon
Bureau avant le 30 Avril
en espèces, chèque ou mandat-postal ou télégraphique.

Agréez, M. mes civilités empressées
ARMENGAUD JEUNE

Il suffit de détacher le Bulletin ci-dessous et de l'envoyer avec les fonds

N° 266

2e Anné

MONSIEUR ARMENGAUD JEUNE,

Je vous prie de vouloir bien payer les annuités qui me sont mentionnées dans votre
avis du 28 Avril et je vous envoie à cet effet la somme de 285 francs
en espèces, chèque ou mandat.
Vous voudrez bien m'accuser réception de cet envoi et m'envoyer les récépissés des
qu'ils vous seront parvenus.
Recevez, Monsieur, mes civilités empressées.

6e France
1er Mai 1908
N° 331675
6e Angleterre
1er Mai 1908
N° 4019

Pagament de la 6a anualitat de la patent de fabricació de taps d'aglomerat i suro natural. 1908
SAMP. Fons Montaner

Mr. D. Martin Montaner
Muy Sr. nuestro; los abajos
firmados cuadradores de su casa
solicitamos de V. por virtud de
que los alimentos necesarios a la
vida, an subido a un precio
demasiado elevado, y teniendo en

10.(I) L'obra social de Martí Montaner

Els darrers anys del segle XIX i els primers del XX van ser convulsos. Coexistien les reivindicacions laborals amb l'actitud paternalista dels empresaris. Montaner no va ser una excepció. El 1898 un grup de carradors va demanar per escrit un augment de sou, atesa la pèrdua salarial generalitzada a la comarca.

La fàbrica tampoc va estar lliure de vagues i conflictes, com el que va afectar Palamós el 1900. Segons Medir, el febrer van cessar de treballar gairebé tots els treballadors de Montaner i el març hi van haver disturbis durant els quals les fàbriques de Montaner, junt amb d'altres de Palamós, van ser apedregades. No hem d'oblidar tampoc l'impacte de la Setmana Tràgica a Palamós.

10.(I) L'obra social de Martí Montaner

Sr. D. Martin Montaner
 Muy Sr. nuestro; los abajos
 firmados cuadradores de su casa
 solicitamos de V. por virtud de
 que los alimentos necesarios a la
 vida, an subido a un precio
 demasiado elevado, y teniendo en
 consideracion que en pueblos cer-
 canos a este, an subido los fer-
 nales a causa de este incidente
 Emos acordado por unanimidad
 pedir a V. un real mas de
 aumento en el jornal, y no
 dudamos de su buen juicio que
 apoyará nuestra demanda creye-
 ndola como nosotros justa.
 y sin otra cosa, esperamos su
 contestacion ser S. S. S.
 Palomas 29 de setiembre 98
 José Carreras
 Esteban Plaza
 José Puig
 José Martí
 Juan Torrens
 Alfredo Alvarez
 Jaime Lafont
 Juan Barba Rottle
 Juan Marinon
 Jacobo Masas
 Andres Batet
 Silbrió Saló

Carta dels carradors de la fàbrica demanant l'augment d'un ral en el preu del jornal. 1898
 SAMP. Fons Montaner

À los obreros de las fábricas D E D. MARTÍN MONTANER

Sabido es de todos los obreros de las fábricas de *D. Martín Montaner* ó sean de las razones sociales *Martín Montaner y Montaner y C.^a* que dicho Sr. tuvo á bien asignar voluntariamente, por espacio de diez años por lo menos, á partir de 1.º de Enero de 1901, la cantidad de 5000 pesetas anuales, con el fin de crear una caja cuyo capital sea destinado á socorrer las necesidades de sus obreros de ambas fábricas en los casos de enfermedad no prescritos por la ley de accidentes del trabajo, y para conceder una renta vitalicia á los mismos, quienes á consecuencia de enfermedad ó de vejez queden inválidos.

Para llevar á cabo todos los trabajos necesarios fué preciso nombrar un Consejo de Administración, compuesto de tres personas de la fábrica de la Playa y otras tres de El Convento, y de entre ellos, uno

10.(II) L'obra social de Martí Montaner

Alhora, Martí Montaner dedicà recursos notables a obra social. Creà la Caja de Invalidez para los trabajadores de las casas Montaner, on ingressà 5.000 pts anuals durant 10 anys. Ho va publicitar imprimint un opuscle que envià a la *Revista Católica de la Cuestiones Sociales*, editada a Madrid amb el sub-títol *Publicación mensual bendecida por S.S. León XIII dedicada a las clases directoras*. Calia frenar amb millores la força que adquirien els moviments socialistes i anarquistes.

També va ser un gran promotor per a la ciutat de Palamós, amb la inversió en la Cooperativa La Equitativa i el Casino El Puerto, el canvi de la desembocadura de la riera Aubi (per evitar les inundacions de Palamós), construcció de carreteres, etc.

À los obreros de las fábricas

D E

D. MARTÍN MONTANER

Sabido es de todos los obreros de las fábricas de *D. Martín Montaner* ó sean de las razones sociales *Martín Montaner* y *Montaner y C.^a* que dicho Sr. tuvo á bien asignar voluntariamente, por espacio de diez años por lo menos, á partir de 1.º de Enero de 1901, la cantidad de 5000 pesetas anuales, con el fin de crear una caja cuyo capital sea destinado á socorrer las necesidades de sus obreros de ambas fábricas en los casos de enfermedad no prescritos por la ley de accidentes del trabajo, y para conceder una renta vitalicia á los mismos, quienes á consecuencia de enfermedad ó de vejez queden inválidos.

Para llevar á cabo todos los trabajos necesarios fué preciso nombrar un Consejo de Administración, compuesto de tres personas de la fábrica de la Playa y otras tres de El Convento, y de entre ellos, uno de cada fábrica encargado de atender á las peticiones de los obreros de su respectiva, para que en caso de enfermedad pudieran ser debidamente socorridos.

Creyendo este Consejo de Administración haber obrado en conciencia durante sus funciones en el transcurso del pasado año de 1901, tanto en la parte administrativa como en las debidas atenciones á los enfermos, ha creído de su deber poner en conocimiento de los obreros el estado de cuentas de lo que podríamos llamar de la *sociedad*.

Al mismo tiempo creemos conveniente aconsejar á los trabajadores de ambos sexos que no estéis inscritos en alguna sociedad de socorros mútuos ó montepío, mientras tengáis la edad para poder ser admitidos, que lo efectuéis en tiempo oportuno, porque debéis comprender, según se desprende del articulado del folleto que D. Martín Montaner entregó á cada operario, que las cantidades por dicho Sr. asignadas no son para constituir una sociedad de socorros ó hermandad por el estilo de las establecidas en esta población, para socorrer toda clase de enfermedades, sinó para casos extraordinarios en que estas sociedades dejan de atenderlos, como son: operaciones quirúrgicas, baños minerales, etc. y principalmente para la invalidez.

Aunque con dichas cantidades deban socorrerse (art. 1.º) á los obreros necesitados que carezcan de los recursos necesarios en caso de enfermedad, entre los que pertenecen y los que no á alguna de las sociedades fundadas para este objeto, las necesidades de unos y otros están completamente desequilibradas, y se comprende que para gozar iguales beneficios es menester que todos nos pongamos en las mismas condiciones.

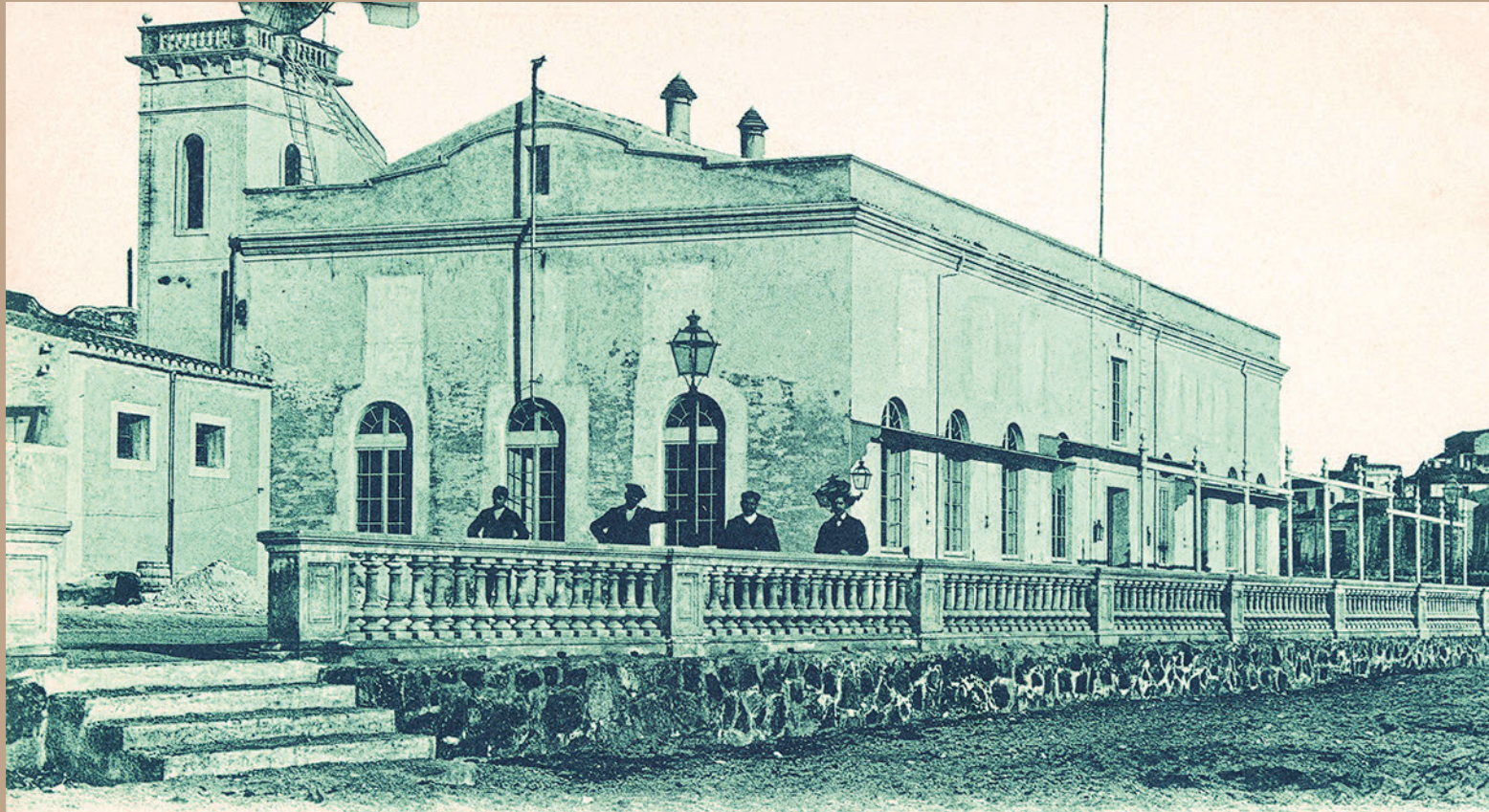
Debemos tambien hacer presente á los obreros de las varias secciones de ambas fábricas, que habiendo transcurrido el tiempo *reglamentario* en el cual hemos venido formando parte de este Consejo de Administración, que cuando lo crean conveniente pueden formar nuevo Consejo, eligiendo dos individuos de cada una, por considerar que nosotros hemos cesado en nuestros cargos.

El Balance en 1.º de Enero del corriente da el siguiente resultado:

Ingresado en Caja.			Pesetas	Cts.	Pesetas	Cts.
1901						
Enero	1	Asignación del Sr. D. Martín Montaner.	5000			
Diciembre	31	Intereses.	300			
1902						
Enero	1	Asignación del Sr D. Martín Montaner.	5000			
			10300			
Gastos						
Gastos de enfermedad del obrero Andrés Cisterna de La Playa,			187			
Id. del obrero Juan Gallart, del Convento.			177			
Id. de la obrera Teresa Saló, del Convento.			215			
			579			
Ingresos.					10300	
Gastos.					579	
Existencia en caja en esta fecha.					9721	
Palamós 1.º de Enero de 1902.						

Juan Bta. Camós. — Luis Oliu, — Emilio Joan. — Hugo Sanner, — Baudilio Bou.
— Emilio Pagés.

10.(II) L'obra social de Martí Montaner

PALAMÓS
Casino «El Puerto»

THOMAS — BARCELONA

Edifici del Casino El Puerto, que va promoure M. Montaner per als treballadors
SAMP. Fons R. Palet

Madrid 27 feb 1903

El Diputado á Cortes

por

Gerona

Amigo Montaner:

Recibo su atenta

Carta de 21 de Feb.

Tros han prometido ha-
cer cuanto pueda por
complacerme -

La instancia del telé-
fono esta á informe

11.

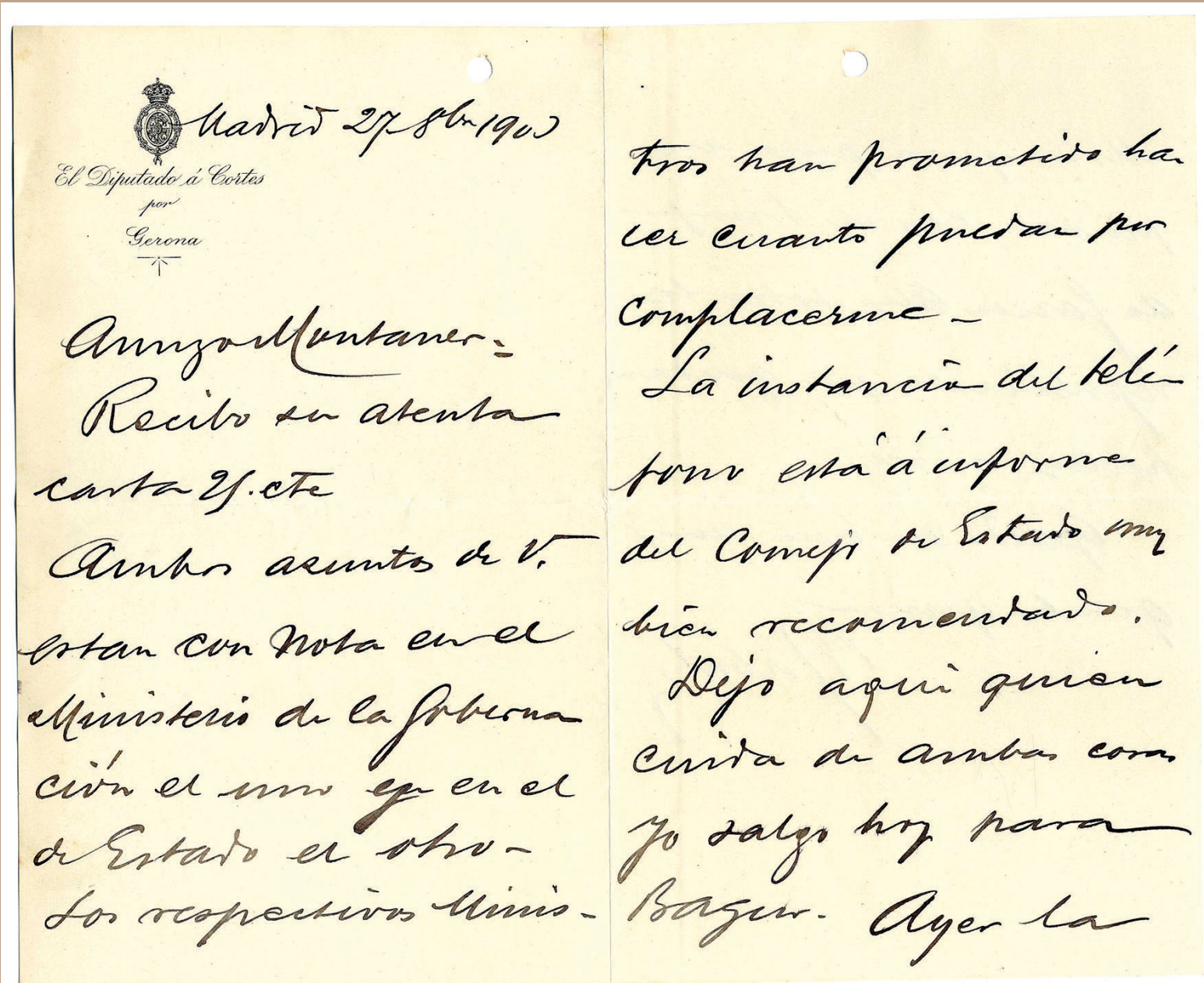
La dimensió política de Martí Montaner

Martí Montaner va aprofitar a bastament els seus contactes a tots els nivells. Quan tenia un projecte recorria a les instàncies més elevades per obtenir resultats, sovint mitjançant els diputats a Madrid, que li servien per accedir als ministres. Per altra banda, persones diverses també hi recorrien en demanda de favors. Les cartes d'aquest apartat són una petita il·lustració de les gestions que va portar a terme per aconseguir objectius polítics, personals o en benefici de la comarca, especialment en temes relacionats amb la construcció d'infraestructures.

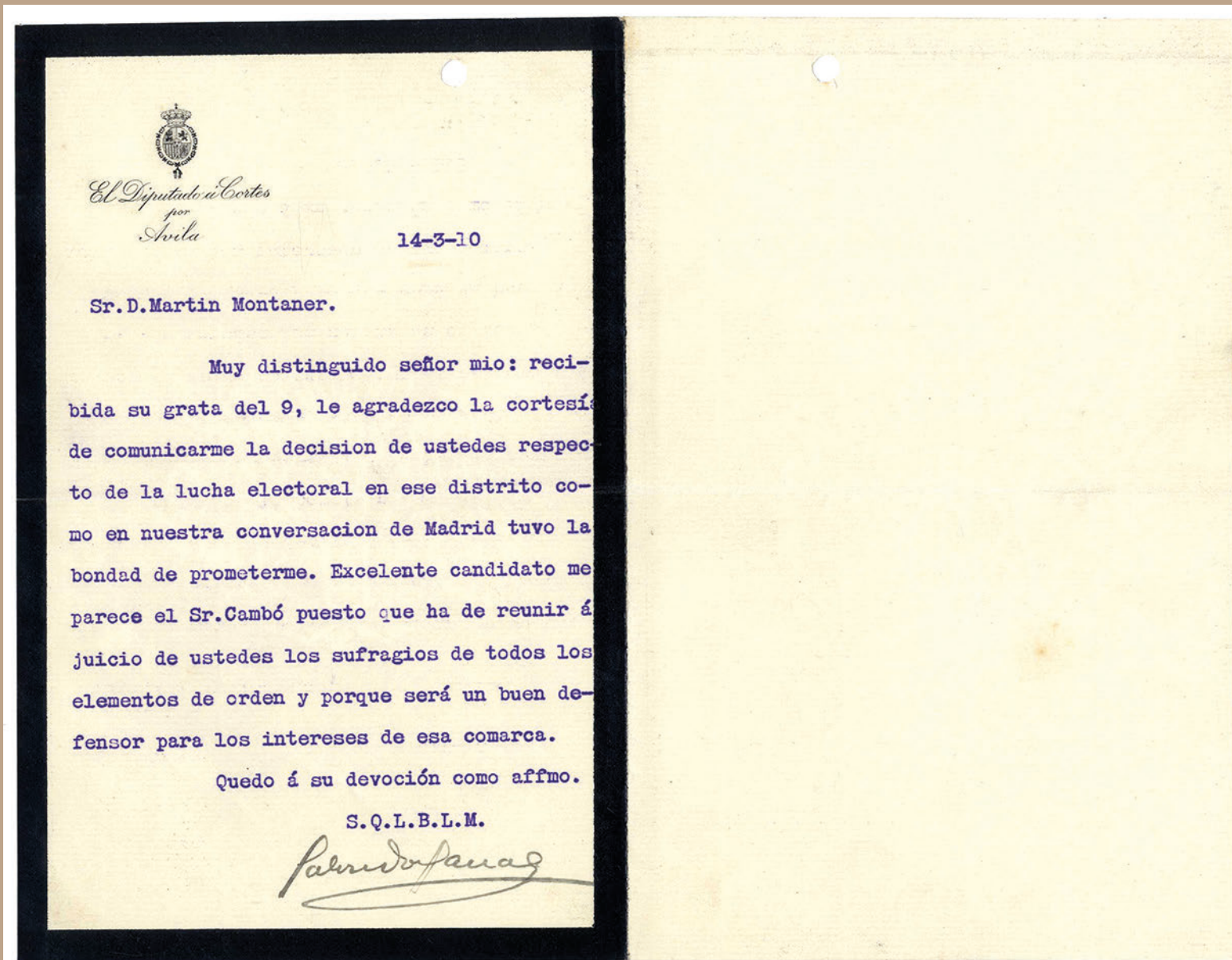

El fons d'indústries Montaner
Una fàbrica de Palamós amb projecció a Europa

11. La dimensió política de Martí Montaner

11. La dimensió política de Martí Montaner

Correspondència amb diputats
SAMP. Fons Montaner

11. La dimensió política de Martí Montaner

Acte d'homenatge a Josep Tauler i Servià al saló noble de l'Ajuntament, 1922.
Martí Montaner, el primer de l'esquerra, en segon pla, entre altres autoritats com Josep Fàbrega i Pou,
Fermí Oliver, Josep Gafas, l'alcalde Enric Marquès, o Josep Mauri i Vilar.
SAMP. Col. imatges Ajuntament

Conclusions

Ens trobem davant una empresa i un capità d'indústria absolutament importants en el món del suro. Innovador, sempre molt ben informat, grandíssim fabricant i comerciant, una persona amb contactes personals del més alt nivell que usava directament.

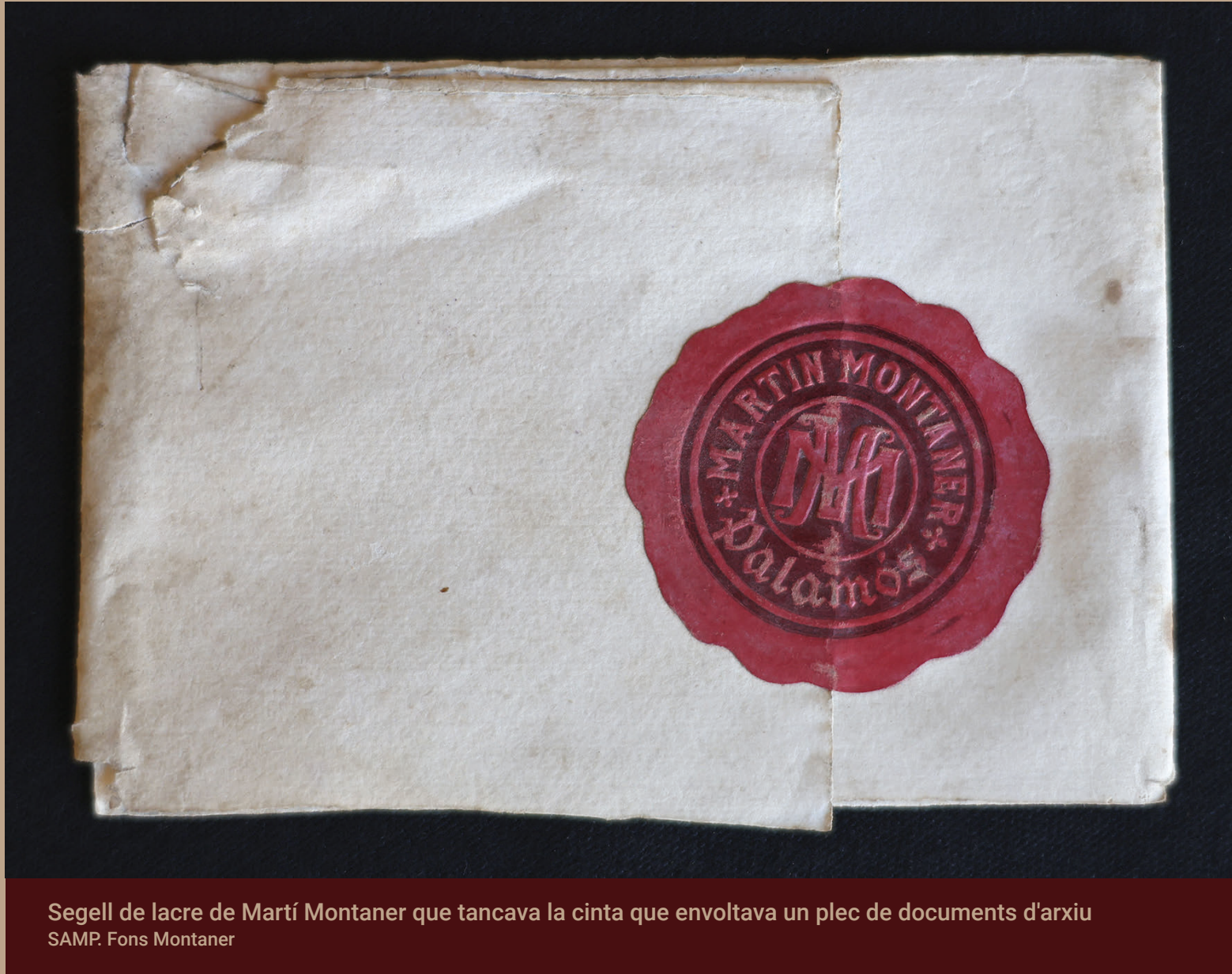
Josep Pla el situava entre els tres industrials més importants del món del suro, juntament amb Esteve Roure de Calonge i Joan Miquel (Joanet Mario) de Palafrugell. Era un burgès, políticament conservador una mica matisat pel camí marcat per l'Encíclica *Rerum Novarum* de Lleó XIII, en el sentit de millorar les condicions de treball als obrers perquè no els quedés com a últim redute el sindicalisme socialista o anarquista, que qüestionava la propietat privada.

Tenia també una dimensió empresarial col·lectiva al davant de la creació i la presidència de la Cambra de Comerç de Palamós, des d'on es treballava per construir o millorar el districte surer modernitzant sobretot les comunicacions: les carreteres, els ferrocarrils, el port, el telèfon... Aquest mateix paper el desenvolupà també des de l'alcaldia de Palamós.

El que s'ha fet aquí és un tast d'una minúscula part de la correspondència de la fàbrica conservada al Servei d'Arxiu Municipal de Palamós. Un fons a reivindicar, pel seu enorme potencial cara a la història de la fàbrica, del suro en general (en ser una de les seves empreses més potents), de Palamós, de la tecnologia, de les formes de vida, etc etc

Conclusions

Segell de lacre de Martí Montaner que tancava la cinta que envoltava un plec de documents d'arxiu
SAMP. Fons Montaner

Bibliografia

Alvarado Costa, Joaquim: "Mercado de Trabajo y migraciones en el sector Corchero catalán (1850-1930)". XXII Encontro Associação Portuguesa de História Económica e Social (APHES), Aveiro, 15/XI/2002

Medir Jofra, Ramir: *Historia del gremio corchero*. Editorial Alhambra. Madrid, 1953

Molla i Montaner, Josep: *L'Empordà i l'indústria suro-tapera*. Primer premi al Primer Concurs d'Enginyeria de la Secció d'Enginyeria del Centre Excursionista de Catalunya. Barcelona, 1916

Pla, Josep: "El senyor Joan Miquel i la industrialització del suro" (1875-1934). *Homenots*. Segona sèrie (1970), Vol. XVI de l'OC

Pou Serradell, Víctor; Montaner Freixa, Ildefonso: "Notícia de Martí Montaner Coris (1860-1926), un gran empresari empordanès de la indústria del suro" dins *Estudis del Baix Empordà*. Sant Feliu de Guíxols, 2016. Núm. 35, p. 139 a 183

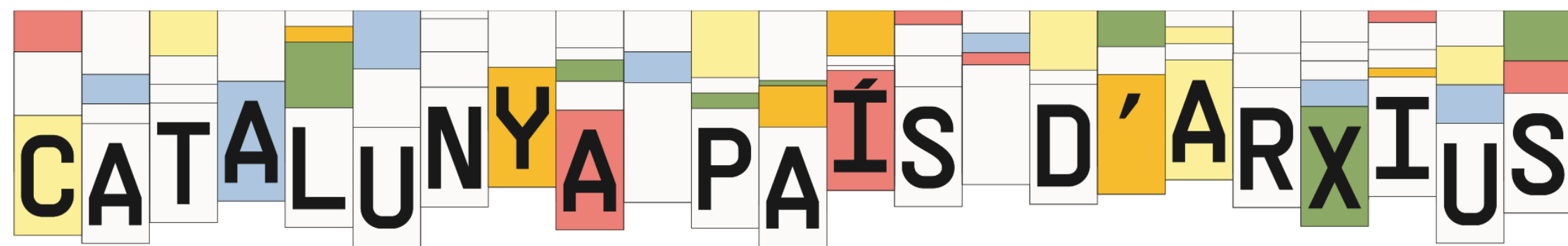
Servei d'Arxiu Municipal de Palamós

Fons Montaner. Correspondència. C205. Per poblacions UI 1a 50

Fons Montaner. C104 Exportacions UI 6

Fons Montaner. D103 Retribucions UI 200

El fons d'indústries Montaner

Una fàbrica de Palamós amb projecció a Europa

Crèdits

© Servei d'Arxiu Municipal de Palamós, octubre 2025

Recerca, guió i textos a càrrec de
Pep Espadalé i Àngela Martí,
amb la col·laboració de Rosa Ros
i la Càtedra d'Estudis del Suro

Correcció
Teresa Cuadrado Mauri

Disseny i maquetació
Lupagraphics

